విజయసంక్రాంతి
1954

ప్రథమముద్రణము
వేయిప్రతులు.

For Copies:-
Bandla Subrahmanyam,
Vetapalem. P.O.
Bapatla Tq. Guntur I

రు **1-0-0**

సారస్వతనికేతన ప్రింటింగ్ ప్రెస్, వేటపాలెము.

శ్రీ బండ్ల సుబ్రహ్మణ్యా కవి గారి "ప్రహ్లాద" నాటకమును సాంతము "నోరూరగఁ జవులువుట్ట" జదివితిని — అనుటలోనే ఈ దృశ్యకావ్యముయొక్క పరిదర్శన యోగ్యత ప్రదర్శితమయినదను కొందును. తదనుకూలముగ సాధ్యమయినంతవఱకు విసంధిగవ్రా యుట, పద్యములలో చిన్న చిన్న గీతలుంచి అవి యెక్కడెక్కడ ఆపి చదువ వలయునో కవి తెలియజేయుటయును.

కథావస్తువు పురాణమయినను, ధ్వనివిశేషప్రభావముచే కావ్యమునకు ఆనంత్యముకలదు కనుక అదృష్టపూర్వములగు దృశ్యములతో ఈరమ్యకావ్యమొప్పుట మునుముందు నాకు దట్టిన విషయము. "శైవ వైష్ణవ మతభేదభావము" రాక్షసేంద్ర, తత్తనయుల వైరకారణముగ ఈకవి "ఊహించుట" ఒక నూతనత్వము. ఇంకను లోకమున మిగిలియున్న ఆవాసన మడిసినప్పుడు తదూహకు సార్థక్యము.

ఈకవికి సామెతలు నుడికారములు ఎడనెడ అహమహమికతో బడుట కాన నగును. వాచికాభినయనమున వానిచే సామాజికులు ముగ్ధులగుదురు. ఇంకను వానియందలి ధ్వనివిశేషము సహృదయానందకరము. ఉదాహరణకు లీలావతి ప్రహ్లాదకుమారునితో "ఎన్నడీ వెక్కడో సింహపీఠమదియే కనగోరుదునన్న పుత్రకా" అనుటలోను, కుమారుని దండించు సందర్భమున హిరణ్యకశిపుడు "ఏశక్తిః మదినమ్మి పెట్టెదవు నాకే పంగనామంబులః" అన్నముక్కలోను ఎట్టి ధ్వనికలదో వినుకనువార లూహింపగలరుగదా!

ప్రాచీనకావ్య మధురిమ నీకవి తద్గతగౌరవ భావముచే వీడజాలకున్నాడనుటకు — శుభశకునముగా పైడికంటిజత కూజితము, ఆశ్రమ వర్ణనము పట్టున సహజ వైరమునుమానిన జంతుద్వంద్వములును ఉదాహరణములు. ఇంతియకాదు అలంకారముల వైపునకు

కవి మనసు పోవుచున్నది. అందునుగొన్ని అపూర్వములు. ఉత్తర దక్షిణ ధ్రువములైన తండ్రికొడుకుల మనసుల నడుమ "లీలావతి మనస్సు భూమధ్య రేఖవలెనుండి పుత్రశోక తపనునిచే తపింపబడు చున్న"దట! ఇట్టిపట్టులు చదువవలైన సామాజికులనుకోరుచు.—

'ఏడోగిరిలో ఏకాంతంగాఉండే అమృతకలశము' (పుట-46) గంపంత (ఇహలోకస్థులకు సూర్యునిపరిమాణము) కన్నుపెట్టుకొని కాచు శ్రీహరి [పుట-5] - ఈ మొదలయిన పల్కులతో కవి కున్న ఆధ్యాత్మికవిషయ పరిజ్ఞానము ద్యోతమగుచున్నది—

వీరగంభీరోక్తుల కనుపానముగా సందర్భోచితమైన హాస్యోక్తులును, అమర్చిన శృంగారపుఁబాటయు (పాఠశాలరంగమునను, పాములవాని రంగమునను) ప్రధాన రసాస్వాద్యతకు తోడ్పడు చున్నవి.

ఉదాత్త గుణాలంకార శోభితమగు ఈరసవత్కావ్యమును "రైల్వే లిటరేచరు"గా జూచుట పాపహేతువు.

కాంత చాక్షుషక్రతువయిన ఇట్టినాటకమును ఆంధ్రసాధక లోకము "కాంచగల దిక కన్నుల కఱవుతీఱ".

ఢిల్లీ 6-1-54

దశభాషావిశారద
కోట సుందర రామ శర్మ.
[Department of Education]

సమాలోకనము

ఉన్నవి ప్రహ్లాద నాటకములు పెక్కు. ఎందుల కీనాటకమని సందేహమా? కావచ్చును. తెలుఁగులో నాటకావతరణము జరిగి నది మొదలు నేఁటివఱకది భాషలో భావములలో నిర్మాణములోఁ జాల మార్పులందుచు మెఱుఁగుఁ దఱుఁగుల సరిచేసికొనుచుఁ బరిణా మదశనుండి పరాకాష్ఠ కెదురు చూచుచున్నదని తజ్ఞులెఱుంగుదురు.

తొలుదొల్త రచింపఁబడిన నాటకములలోఁ బద్యములో వచ్చిన భావమే వచనములో వచనములో వచ్చిన భావమే పద్య ములో నుండునట్లును, సుమారిఱువది ముప్పది రంగముల తోను, ఇరువదియైదు ముప్పదిపైగాఁ బాత్రలతోను, దాదాపు 120 పుటల తోను. నుండి 6, 7, 8 గంటలు ప్రదర్శించుటకు యోగ్యములుగా నున్నవి. అవి యోపికగల యాకాలపు మనుజులకు సరిపడినవి. ఈ కాలమునఁ బ్రదర్శనము 3 గంటలకు మించినచోఁ బ్రేక్షకులకు విసుగెత్తును. ఈ కొలఁది కాలములో వీలైనన్ని రసములు నూత్న తేజముతో విరాజిల్లి సభ్యుల నానందాబ్ధి నోలలాడింపవలయును.

ఇది సినిమా యుగము. ఏది యెట్లున్నను ఆకర్షింపఁబడు చున్నారు ప్రజలు సినిమాలచే. మానవునకు నతని నీడ కెంత భేద మున్నదో రంగస్థలమునఁ బ్రదర్శించు నాటకమునకు సినిమాకు నంత భేదమున్నదని గ్రహించు వారరుదు. ఈయుగములో సామాజికుల దృష్టికిని సత్యమునకును మధ్యవర్తిత్వము జరుపవలసిన విధి యున్నది నాటక కర్తమీఁద. విమర్శనా దృష్టితో, రంగస్థలానుభవముతో, నటకుఁడైన కవిచే రచింపఁబడిన నాటకము పాత్రోచిత, రసోచిత భాషా భావములతోఁ బ్రదర్శనానుకూలముగ నుండుననుట యతిశ యోక్తి కాఁజాలదు.

ఇంతకుమున్నే ఆంధ్ర ప్రపంచమునకీ కవిగారు సుపరిచితుఁడు. వేమన వీరి తొలికావ్యము. ముద్రితనాటకములలో మూఁడవదిది. ఇందుఁ దూఁచినట్లుపడినవి పదములు. తీసివేసితిమా? యొకమాట- భావమునకో రసమునకో భంగము తప్పదు. చమత్కృతితో శ్లేష, వ్యంగ్యము కనఁబఱచుచుఁ బూనిక లేకయే యూనికకుఁ బ్రాధాన్య మిచ్చుచు మఱి సామాన్యుల యెంపపాటునకుఁ గ్రిందుపాటు గలిగింపక చిలికినాఁడు రసప్రవాహమును దన స్వచ్ఛందలేఖినితో ఈ కవిపుంగవుఁడు.

ఏమందుము? అదికాలప్రధానమా? గ్రహచార ప్రాబల్యమా? ఆఘ్రాణించువారు లేక అడవిఁ బండిన సుగంధపుష్ప మందే రాలి ఎండి పోవుచున్నది ఆశ్రయమున్న కారణమున వాసన లేకున్నను రంగు రంగుల పటారపుఁ గనిపించు డిసెంబరుపూలు జనవరిపూలు ఏప్రిలు పూలు నడినెత్తిన గుట్టలుపడి కులుకుచున్నవి. ఆశ్రయమున్నప్పుడే మేటి కవిత్వమైనను దీటుకట్టి నీటుకట్టుట.

పురాణమనినఁ గొండఱకు మూతిబిగింపు గలుగుట వాస్తవము కావచ్చును. కాని మఘలోఁబుట్టి పుబ్బలోఁబోక ఏ మహాసముద్ర మునం దేమూలనో ఒకచిన్న మఱ్ఱాకు నండఁగొనియైనను యుగ యుగాలకు నిలుచునది పురాణగాథ.

కవిగారు తీసికొన్న కథ పురాణకథయేగాని పోకడలన్నియు నాధునికములే. సనాతన మార్గమును దొలఁగక యధునాతన మార్గము నవలంబించుటలో నీకవిప్రతిభ అప్రతిమానము. జాతీయ ముల నుపయోగించుటనిన ఈ కవి సత్తమునకు సాము గరిడీ. నుడి కారమున నానుడిలేదు. సర్వథా ప్రదర్శన యోగ్యముగానున్న ఈ నాటకమును నటకులు బాఠక మహాశయులు నాదరించి కవి యాశయ మునకు సాఫల్యము గల్గింపఁ గలరని విశ్వసించుచున్నాఁడ.

ఇట్టి యుత్తమ గ్రంథరాజములఁ బెక్కింటి వెలువరింప శక్తి సామర్థ్యములు కవిగారికి సర్వేశ్వరుఁడు ప్రసాదించును గాక.!

వేటపాలెము,
విజయ
సంక్రాంతి.

ఉభయ భాషాప్రవీణ, వైద్యవిద్వాన్
అబ్బరాజు సూర్యనారాయణ
ఏ. ఆర్. ఏ సి.

నివేదనము

ఈ నాటకము బండ్లబాపయ్య ఉన్నత పాఠశాలా విద్యార్థులచేఁ బ్రదర్శింపఁబడినది. ఆసమయమున మా పాఠశాలా పరిపాలకవర్గీయులు, పరోపకార పారీణులు శ్రీ అడుసుమల్లి శ్రీనివాస రావు పంతులు గారు, "విద్యాసేవాధురీణ" శ్రీ గుత్తి వేంకట సుబ్బయ్య గారు, నాట్యకళాభిమానులు శ్రీ నాసిక మల్లికార్జునరావు B.A ,B.Ed. గారు, మాతృభాషా సేవాసక్తులు శ్రీ అచ్యుతన్న గోవింద రావు పంతులు గారు ప్రభృతులభినందించి ప్రశంసించి విద్యార్థుల పండ్రెండు రజిత పాత్రలచే బహూకరించి యాశీర్వదించిరి. వారికి నా చేమోడ్పులు.

ఇంతకుమున్ను నే వ్రాసినది బుద్ధావతారము. అద్దాని నభిమానించి బ్రహ్మాండముగ ప్రదర్శనముఁగల్పించి యానందించి నన్ను సన్మానించిన శ్రీ వారణాశి సత్య శంకర నారాయణ B.A. గారికి నా నమస్సులు.

ఈ రూపక రచనకు నా కుద్దేశముఁ గలిగించిన నాట్యకళాధురంధరులు శ్రీ బండా శ్రీరాములు పంతులు గారికి, ప్రోత్సహించిన శ్రీ అబ్బరాజు పూర్ణచంద్రరావు పంతులు గారికి, శ్రీ మాచిరాజు సీతారామయ్య B. A , B. Ed. గారికి, " సాహిత్య సుధాకర " శ్రీ తల్లావజ్ఝల కృత్తివాసతీర్థులు M.A , B Ed. గారికి, శ్రీబులుసు ఉమామహేశ్వర రావు పంతులు గారికి, శ్రీ పేరాల రామమూర్తి పంతులుగారికి, "సాహిత్యవిద్యాప్రవీణ" శ్రీ నండుల శేషగిరిశర్మ గారికిఁ, దక్కుంగల యుపాధ్యాయ సోదరులకు, మా పాఠశాలకమిటీ సభ్యులకు డాక్టర్ శ్రీ క్రోవి శేషాచలపతిరావుగారికి నావందనములు.

ఈ నాటకమును జదివి అమూల్యాభిప్రాయము లొసంగిన సాహిత్యరత్న శ్రీ కోట సుందరరామశర్మ M.A., M.O.L , M.E.D. [Diploma in French, German, Persion, Pali, & Prakrit Visarada etc.] గారికిని, ఉభయభాషాప్రవీణ, వైద్యవిద్వాన్, శ్రీ అబ్బరాజు సూర్యనారాయణ పంతులు గారికిని నానమస్కారములు.

దీనిని దన నాట్యకళారంగమున నొక భంగిమగా గ్రహింప ఆంధ్రవసుధాటికి నా పూజాపుష్పాంజలి.

గ్రంథకర్త.

ప్రహ్లాద

—: ఇందలి పాత్రలు :—

1 హిరణ్యకశిపుఁడు

2 ప్రహ్లాదుఁడు

3 నారదుఁడు

4 ఇంద్రుఁడు

5 బ్రహ్మ

6 చండామర్కులు

7 విష్ణువు

8 విప్రజిత్తు

9 వజ్రదంతుడు

10 వ్యాఘ్రపాదుఁడు

11 జయంతుఁడు

12 దేవాంతకుఁడు

13 నరాంతకుఁడు

14 లీలావతి

N. B:- సేవకులు – విద్యార్థులు సమయానుకూలముగ వత్తురు.

(పోతనగారి "మందారమకరంద" – అను పద్యము 33 వ పుటలో 5 వ పంక్తి తర్వాత, "అచ్చపుఁజీకటింబడి" – అనుపద్యము 33 వ పుటలో 10 వ సంక్తి తర్వాత ప్రహ్లాదుఁడు చదువ వచ్చును.)

శ్రీదేవీహృదయాబ్జబంభరుఁడు – రాశీభూతకారుణ్యావే
లాదీప్తుండు – హిరణ్యజిఘాంసుఁడు – లీలాజాతతేజస్వి – ప్ర
హ్లాదాత్మార్థి – నృసింహమూర్తి – త్రిజగద్వ్యాప్తుండు – నిత్యుండు ని
క్షేద శ్రీలక్ష్మీసహితున్ సతము రక్షించుఁగ సభాస్తారులన్.

[నాంద్యంతమున ద్వితీయ సూత్రధార ప్రవేశము]

సూత్ర:— ప్రేయసీ! వేగముగా రమ్ము. సకలవిద్యా సంపన్నులగు సభ్యులందఱు విచ్చేసి ఉపవిష్టులై యున్నారు. సకాలమున నక ప్రదర్శనమును ప్రారంభించుట సర్వోత్తమము.

నటి:— (ప్రవేశించి) మనోహరా! ఇప్పుడేనాటకము ప్రదర్శింపఁ బోవుచున్నారు?

సూత్ర:— ప్రహ్లాద.

నటి:— సాంఘికమో సాంఘికమో యని కలవరించుచున్న ఈ రోజులలో ప్రహ్లాద నాటకమా? పురాణగాథయను ప్రాఁతచింతకాయ పచ్చడని కొందఱు పరిహసింతు రేమో?

సూత్ర:— వెక్కిరింపఁబోయి వెలికలఁబడినట్లు, పరిహసింపబోయినను వారినోటఁ బరమోత్కృష్టమైన ప్రశంసయే వెలువడినదని సంతోషించెదను. ఎట్లందువా? ప్రాఁతచింతకాయపచ్చడి మంచివారికేగాక రోగులకు ముఖ్యముగాఁ బథ్యమునకుఁ బనికివచ్చుచున్న సంగతి నీకుఁదెలియునుగదా? వివిధవిద్వేష విప్లవములచే సంఘమునకు మనోవైక్లబ్యము కలిగినప్పుడు సుమధుర భక్తిపూరితమగు శాంతిసందేశమే యత్యవసర పథ్యము. అదిగాక ప్రాఁతవడినను మేలిమికిఁ గాంతి తఱుఁగునా! కస్తూరికిఁ బరిమళము పోవునా? "లోకోభిన్నరుచిః" అనిరి పెద్దలు. ఉడుకునెత్తురుతో నున్నపుడు కొందఱకు దుడుకుఁబోకలు పోవుట సహజము. చంద్రుని సైతము దూషించువారున్నారు. అంతమాత్రముచే నాతఁడు లోకోపకారి కాఁడా? పౌరాణికమైనను సాంఘికమైనను విశ్వకళ్యాణ కరమగు మంచిని గ్రహించుటయే సహృదయుల

మతము. కథ పాత్రదైనను రచనలోఁగల క్రొంగ్రొత్త కళావిలాసము రసగ్రహణ పారీణులగు ప్రేక్షక మహాశయుల ఆనందాబ్ధి నోలలాడింపఁ గలదనియే నావిశ్వాసము.

నటి:— మంచిది. విశ్వాసములేనిదే మానవుఁ డేకార్యమును సాధింపలేఁడు. ఈ నాటకమునకు సమర్థులగు నటకులు సమకూడిరా?

సూత్ర:- తినఁబోవుచు రుచి అడుగనేల? ఆడఁదగినవారు పాడఁగల వారు హాస్యరసమునందు ఆరితేఱినవారు; ఏపాత్రకుఁ దగిన వారాపాత్రకుఁ జక్కఁగా ఒనగూడినారు. తెల్లవాఱులుండఁగా పాత్ర నాకే కావలయునను తెలివి తక్కువ వాఁడుగాని, రాజుపాత్ర నేనే వేయవలయునను రాజసము గలవాఁడు గాని, భటునిపాత్ర నాకెందులకని ప్రతిఘటించు వాఁడుకాని ఈసంఘమున మచ్చునకైన లేఁడు. తగిన పాత్రను దీసికొని తమ శక్తిని ధారపోయఁగల దక్షులే యిందు నటింపఁబోవుచున్నారు. ఇంతేల ఆదర్శ శిఖరాల నందుకొన్న ఈప్రదర్శనమే నిదర్శనము.

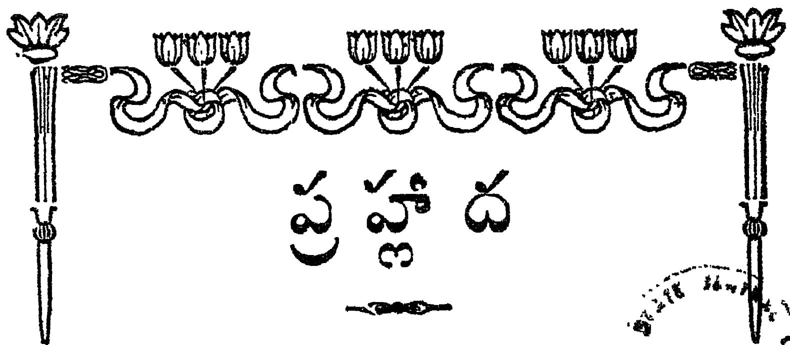
నటి:— అట్లైన నాటకకళా వీణాతంత్రుల మీఁటి రసతరంగిణిలో మునిఁగి తేలఁగలము.

(తెఱలో నారదుని వీణాగానము)

సూత్ర:- అదిగో! మహామహిమగల మహతీ నినాదము. శ్రవణానందముగ వినఁబడుచున్నది. నాదబ్రహ్మోపాసనచేయుచు ధర్మ సంస్థాపనార్థము నారద మహర్షి ఎవరికో శృంగభంగము సేయ బయలుదేఱఁ బోవుచున్నట్లున్నది. మన మిచ్చట జాగుసేయరాదు. మహాకవి పోతన కొక నమస్కారము చేసి అనంతర కృత్యముల నెరవేర్పఁ బోవుదము రమ్ము.

(నిష్క్రమించు చున్నారు.)

ఇదిస్థాపన

ప్రహ్లాద

ప్రథమాంకము

...oOo...

ప్రథమ రంగము

ఆశ్రమ ప్రదేశము

[గానకళా లోలుఁడై నారదుఁడు ప్రవేశించుచున్నాఁడు.]

బ్రహ్మమానస పుత్రులైన సనకసనందనులు శ్రీహరిని దర్శింప వైకుంఠమున కరుగుటయు, విష్ణుద్వారపాలకులగు జయ విజయులు ప్రభుశాసనంబున వారలను లోనికిఁ బోనీయక అడ్డుపెట్టి శాపగ్రస్తులగుటయు ఆ శాపకారణంబున జయ విజయులు హిరణ్యాకశిప హిరణ్యాక్షులుగా జన్మించుటయు అందు హిరణ్యాక్షుఁడు హరితో వైరము వాటించి వరాహరూపధరుండైన నారాయణునిచే వధింపఁబడుటయు విధివిచిత్రము. నాఁటినుండి దేవదానవులు ప్రశాంతముగనే కాలము గడపుచుండిరి. కాని వారిపైఁ బగసాధింపఁ దలఁచి హిరణ్యాకశిపుఁడు మంధరాచలమున ఘోరతపం బొనరించుచుండెనఁట! నూతన విశేషములను దెలిసికొనుటకు నేను దానవ లోకమునకుఁ బోవలయును.

గీ॥ శైవవైష్ణవ మత భేద భావమునను
తండ్రి కొడుకుల నడుమనే తగవు పుట్టి
పుట్టనున్నది యొక మహాద్భుత చరిత్ర
కాంచఁ గలనింకఁ గన్నుల కఱవు దీఱ.

[గానముతో నిష్క్రమించును.]

[లీలావతి— "ఓ పుణ్యాత్ములారా! నామొఱాలింపుఁడు" అనుచుండ ఇంద్రుఁడు జుట్టుపట్టుకొని లాగికొనివచ్చును]

లీలా:— దురాత్ముఁడా! నీకాఁడుతోఁబుట్టువులు లేరా? పతి యింటలేని సమయమున సతిని ... నిండు చూలాలిని చెఱపట్ట నీయట్టి వానికిఁ దగునా? నీకు పోఁగాలము వచ్చినది. నీ తల్లి కడుపున చెడఁబుట్టితివిరా నీచా!

ఇంద్ర:— ఓసీ! రాక్షసీ! నా తల్లిదండ్రులను — నన్ను ఎంచునంతదానవైతివిగా? కదలుము. కదలకున్న ఈడ్చుకొని పోయెద. క్రూర రాక్షసీ!

లీలా:— నేను రాక్షసినే, ఎవరివి క్రూరకృత్యములో లోకము చూచుచుండలేదా? పుట్టుకతో వచ్చినది పుడకలతోఁగాని పోదా? ఔను, మట్టి ఆవములో ఇత్తడి పాత్రలు దొరకునా? నా ఉసురు నీకు తప్పక తగులకుండునా? ...... అబ్బా! నడవఁజాల...... నడవఁజాల, గర్భభారము.....వదలుము... నా శిరోజములు వదలుము; నా కేశబంధమును వదలుము; అబలను... ఆఁడుదానను... అస్వస్థను... నీకుమ్రొక్కెదను; వదలుము.

ఇంద్ర:— ఛీ! నోరు మూసికొనుము. (విడిచి) వదలితిని. రమ్ము. నీభర్త దేవతా స్త్రీలను బంధించునపుడు ఇట్టిహితోపదేశముల నేల చేయవైతివి? అట్టి కఠినాత్మున కర్ధాంగివైన నీకు ఇనుముతోఁ గూడిన అగ్నికి సమ్మెట వ్రేటువలె ఇట్టి పరాభవము జరుగవలసినదే. ఇందువలన నీకును నీమగనికిని బుద్ధిరావలయును.

లీలా:— ఓరీ! మూఢా! నాభర్త నీవలె బుద్ధిహీనుఁడై దొంగతనముగా ఏస్త్రీలను చెఱపట్టలేదు. నీవు మగటిమి గల మగవాఁడవైనచో నామగనిని జయించి నన్ను బంధింపుము. నిజముగా నానాథుఁడేయున్న నిన్ను జుట్టుపట్టుకొని ఈడ్చి మాకోట గోడకు విసరికొట్టినచో వెన్నముద్దవలె కఱచికొని యుండెడివాఁడవు. నీయదృష్టము మంచిది. నన్ను పోనిమ్ము.

ఇంద్ర:— ఎచ్చటికి పోఁగలవు? ఇది ఘోరారణ్యము. పిచ్చిదానా!

వనమునఁగల పూవులు నీకు పాన్పగును. దివ్యకాంతామ ణులు నీకు దాస్యము సేయుదురు. ఆకాశగంగా సైకత స్థల ములు నీకు స్వైరవిహారరంగములు. అమృతము నీకాహారము. కామధేనువు నీవాకిటి ఆవు. రంభాదులు నీసన్నిధానమున నృత్యముసేయు వేశ్యలు. నీకెట్టి అపకారము నుచేయను... కలికీ!

లీలా:- [బొమముడితో] కాదు, నీపాలిటి ములికి. [పోఁబోవును]

ఇంద్ర:- [అడ్డగించి] ఆఁ! ముల్లోకాధి పతియగు ఇంద్రునా ధిక్క రించుట!... కొఱవితో తలగోకికొనుట.

లీలా:- హా! విధీ! ఇంకేది శరణ్యము? ఓ కరుణాకరా! శంకరా! నన్ను రక్షింపరావా? [చుఱుకుఁ జూపుచూచి] ఆత్మరక్షణార్థము అబలలుకూడ ఆయుధములు ధరించుట అవశ్య కర్తవ్యము. [మొలలో బాకును వెదకును]

ఇంద్ర:- ఆయుధమా! ఇదిగో వజ్రాయుధము. [ఝుళిపించును]

నార:- [శీఘ్రముగఁ బ్రవేశించి] నారాయణ! ఏమి యిందాౖ! వజ్రాయుధము ఝుళిపించుచుంటివా? ఆహా! లీలావతిపైనియా? [ఇంద్రుఁడుభయకంపితుఁడగును]

చ॥ త్రిభువన రాజ్యచక్రమును దివ్యతరంబుగ త్రిప్పఁజాలు నీ
ప్రథ దిగఁజాఱె వక్రముగ - రంభయు తక్కిన దేవవేశ్యలున్
విభవ సమేతలై కొలుచు వేడుకచాలద? నీవె ఈపనుల్
రభసము మీఱచేయ - ఇఁక రాక్షసులేమి యొనర్తురోగదా!
ఏ పుట్టలో ఏ పామున్నదో ఎఱుగవు.

ఉ॥ ఏమని యీమె తెచ్చితివి? ఎవ్వరు విన్నను నవ్విపోవరే?
కామమొ క్రోధమో మదమొ-కన్నులఁ గప్పినమత్సరంబొ-నీ
కేమి మహాపదల్ గలవొ - ఇట్టి పతివ్రత కంటనీరు ఈ
భూమి భరింపలేదు - తలపోయవు పుణ్యము పాప మక్కటా!

లీలా:- [నారదుఁజూచి] స్వామీ! నమస్కారము.

నార:- శుభంభవతు. [ఇంద్రునితో] ఎంతసాహసము!

గీ॥ భర్త తపమాచరింపంగ - వనముకేగ -
సకల భూషణములు వీడి - సాధువృత్తి -
తాను శివదీక్షఁ బూనిన ధన్యురాలి -
నిండు చూలాలి చెఱపట్ట - నీకుఁ దగునె? ॥

ఆఱుమాసములు సాముచేసి—

ఇంద్ర:- లేదు నారదా! ఈమెను నేను వేఱొక దురుద్దేశ్యముతోఁ గొనిపోవుట లేదు.

నార:- "అర్ధరాత్రిమున గోడ నెందుకు త్రవ్వెదవురా" అన గోడగట్టి చూచుట కన్నట్లు...

ఇంద్ర:- క్షమింపుఁడు. నాకా కోరిక లేదు...... హిరణ్యకశిపుఁడు మీరెఱుంగనివాఁడుకాఁడు. మఱియు

చ॥ అతని సహోదరుండు - సురలందఱ గుంటకుమొత్త కీడ్వఁగా-
సతతము దండయాత్రిలను సల్పుచు- మానులఁ జంపి- దేవతా
సతుల బలాత్కరించుటను-చక్రికనుంగొని-దంష్ట్రియై-రణో
ద్ధతి నతనిఁ వధించి - మము ధర్మపథంబునఁ బ్రోచె నారదా!
ఈమెభర్త క్రూరకర్ముఁడై జగద్భయంకరముగ సంచ
రించుట మీకును తెలియును గదా!

నార:- అయిన దానికిది ప్రతిఫలమా? [నవ్వి] పుండొకచోటనున్న మందొకచోట వేయుట!

ఇంద్ర:- కాదు. అతని వలననే ముల్లోకము లల్లాడుచున్నవి. అతనికి పుట్టనున్న ఈ గర్భస్థ శిశువువలన లోకముల కెట్టి కష్టములు గలుగునోయని ఈపెంగొనిపోయి ప్రసవింపఁగనే ఆశిశువుం జంపి ఈమెను వదలవలయునని.

నార:- దైవవశమున హిరణ్యకశిపుఁడిప్పు టిచ్చటికి వచ్చిన మీ పని యెట్లుండునో!

లీలా:- భగవంతుఁడెఱుఁగు. కాని అంతటి భాగ్యము కలుగునా?

ఇంద్ర:- [పరిహాసముగా] క...లు...గు...ను. [జనాంతికముగ] కన్ను కలఁగవలసినదే! (ప్రకాశముగా) ఆతడు జీవించ్చి యుండినఁగదా ఇచ్చటికి వచ్చుట? మాగూఢచారులు నదీ

తీరములు ఘోరారణ్యములు మహాపర్వతగుహలు పుట్టలు గుట్టలు వెదకి వెదకి వేసారిరి. వాని పోకడనైనను కనఁబడలేదు. ఇంకెక్కడ హిరణ్యకశిపుఁడు! ఎన్నఁడో యమలోకంబున పాతకాపై ఉండవచ్చు.

లీలా:- (చెవులు మూసికొని) అమంగళము ప్రతిహతమగుఁగాక!

నార:- ఇది యింకను సొగసుగానున్నది. గుర్తిద్దానికి లోకమెల్ల కనఁబడును. ఆతఁడు మంథరాచలంబున మహాతపస్సమాధిలోఁబండియున్నవాఁడు. తత్తపోఽగ్ని దశదిశావ్యాప్తము కానున్నది. ముందున్నది ముసళ్ళ పండుగ ... మంచిపని చేయుచున్నాఁడవు. ఇంద్రా! ఈశిశుమారణకృత్య మెప్పటి నుండి అభ్యసించితివి?

శా॥ నిర్భీతింబరకాంతఁ బట్టిదగునే - నీచాతి నీచంబుగా -
గర్భస్థుండగు బాలుఁ జంపఁదలఁతే - కారుణ్య శూన్యుండవై -
దుర్భేద్యుండగు సుమ్ము నీకతఁడు - నీదోసాబ్జు దోషాచర
స్వర్భానుండరుదెంచి మ్రింగు - నిఁక సంభావింపవో ఇంద్రుఁడా!

విషయలోలత్వమునందున్న చాకచక్యము కార్యశూరత్వమునందు లేదు. గంపంత కన్ను పెట్టుకొనికాఁచు శ్రీహరి యుంటచే ఈయాటలు సాఁగుచున్నవి. ఔరా! అసూర్యంపశ్యను అడవులలో అల్లాడించుట— (వికటముగనవ్వి) ఇంచుక జ్ఞానదృష్టి ప్రసరింపుము.

మ॥ అవిగో! నీపురి రాలుచున్నయవి ఉల్కానీకమా? దైత్యస
త్యవమానోద్భవ పాపతాప విషజన్యాభీల కాలాగ్నులా?
అవి - దైత్యుండను అగ్నిపర్వతము ఘోరాకారతం బ్రేలగా
దివిపైఁ జిందెడి విస్ఫులింగములు? సందేహింపకే చూడుమా!

ఈమెగర్భమున పరమ వైష్ణవ భక్తాగ్రేసరుండగు బాలుఁడు జన్మింపఁగలడు. లోకములకు మేలుకలుగును. ఇఁక దొంగకు తేలుకుట్టినట్లు మెల్లగ ఇల్లు చేరుము.

ఇంద్ర:- సాధ్వీమణీ! క్షమింపుము. (నారదునకునమస్కరించి) దేవా! పోయివచ్చెద. (నిష్క్రమించును)

లీలా:- నా పతిపాద తాడనంబుననఁగాని నీదేహము పవిత్రముకాదు. హా మ్మ... కటా! ఈ పరాభవాగ్ని ఎట్లు చల్లారును?

నారః:- అమ్మా! భయమువలదు. నేను నీకు తండ్రివంటివాఁడను. ఇచ్చటికి సమీపముననే నా ఆశ్రమము కలదు. అచ్చట మునికన్యలు నీకు చెలికత్తెలవలె పరిచర్య సేయుదురు... రమ్ము. నీపతి వచ్చువఱకు నిన్ను కాపాడఁగలను. అమ్మా! అటు చూడుము.

చ॥ పులియును లేడియుంగలిసి – పొందికతో ఒకచోట ఏటిలో
జలములు త్రాగుచున్నవి ప్రశాంతముగా–ఎటువంటిజంతువేఁ
మెలగుఁను పిల్లిపిల్లవలె – మేము వసించెడిచోట – తల్లిరో!
కలఁగకు, – నాతపోమహిమ కావగ – నీపయి ఈఁగ వ్రాలునే?

లీలా:- మునీంద్రా! నడవఁజాలను. ఈచెట్టునీడను కొంచెము విశ్రమింతము.

నారః:- బిడ్డా! అట్లే విశ్రమింతము. (ఇరువురు కూర్చుందురు). తల్లీ! నీమనస్సున కుపశాంతిని గలిగించుటకై బ్రహ్మానందముగ భగవన్నామ సంకీర్తనము చేయుదురు.

లీలా:- చిత్తము.

నారః:- గేయము.

(మాల్ కోస్ – త్రితాల్)

రావా నను బ్రోవవా – హారీ యిటు –
కావుము మాధవ – కనుము దేవా – ॥ రావా॥
నిత్యభజనతో – నిను సేవించెద –
మోక్షదాయకా – మొఱ వినలేవా – ॥ రావా॥.

లీలా:- ఆర్యా! కొంచెముసేపు పరుండెద. [పరుండినిద్రించును]

నారః:- సృష్టిస్థితిలయ కారకుండైన పరాత్పరుని శక్తి అనంతము. [గర్భమునందున్న శిశువు ఊ కొట్టును] శ్రీమహావిష్ణువు శేషశయనుఁడై లక్ష్మీసమేతుఁడై వైకుంఠమున నుండును. భగవంతుఁడగు హరి వరాహమూర్తియై తనకరాళ దంష్ట్రాగ్రమున భూమిని జలమునుండి లేవనెత్తెను. (లీలావతిఁజూచి)

ఈయమ నిద్రించుచున్నదే! ఐన ఊకొట్టువారెవరు? ఓహో! గర్భమందున్న శిశువు. ఈశిశువున కిప్పుడే నారాయణమంత్రోపదేశము చేసెద. (ఉపదేశముచేసి) ఇఁక ఈమెకు నిద్రాభంగము చేయరాదు.

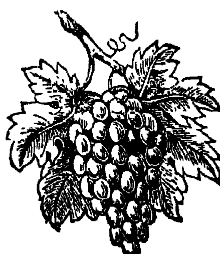
లీలా:- (లేచికూర్చుండి) అక్కటా! నా కెట్టి కష్టములు సంప్రాప్తించినవి!

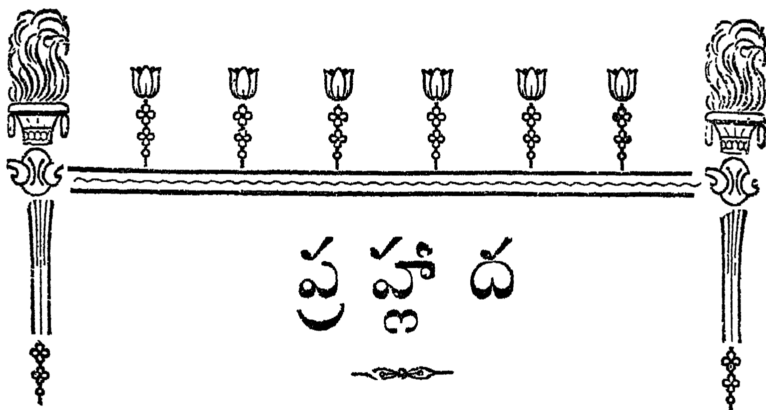
నార:- చింతింపకుము. ఎంతచెట్టునకంతగాలి. గొప్పవారికే గొప్ప కష్టములు. సూర్యచంద్రులకే రాహు కేతువుల బాధగాని నక్షత్రములకుఁగలదా?... అవిగో! ఆవులు అంబా యని అఱచు చున్నవి. పట్టుకుచ్చువలె ముచ్చటగానున్న పచ్చికపై లేడిపిల్లలు చెంగుచెంగున దూఁకుచున్నవి. పంచదార వంటి ఇసుకపై టెంకాయపాలవంటి నీటితో సెలయేఱు పాఱుచున్నది. వివిధవృక్షములు శాఖాభుజంబుల పాంథులకు ఫలదానము సేయుచున్నవి. అదియే నాఆశ్రమము. నీమృదు పదములకు నొప్పికలుగకుండ పిల్లగాలులు దారి పొడవున పుప్పొడి చల్లుచున్నవి. తల్లీ! మెల్లగా లేచిరమ్ము.

చ॥ కుడిదెస పైఁడికంటిజత కూసె-శుభోదయమేమి యున్నదో-
నడవుము తల్లి! ఆశ్రమము నవ్యకళావృత పుష్పధామమై-
ఉడుగక స్వాగతం బొసఁగుచున్నది - కష్టములెల్లఁదీఱగా-
వడివడివచ్చు సౌఖ్యములవారిగ తామరతంపరై తగన్.

(లీలావతి వెనుకవచ్చుచుండ గానముతో నిష్క్రమించును.)

(తెఱవాలును)

ప్రహ్లాద

ద్వితీయాంకము

ప్రథమ రంగము

స్థలము–మంథరగిరి

(సింహ శార్దూల భల్లూక వానరాది జంతువులు; పక్షులు పాములు సంచరించు చుండును. హిరణ్యకశిపుఁడు తపోనియమముచే శల్యావశిష్టుఁడైనట్లు కనఁబడును. అతని ననుసరించి కొంతభాగము పుట్టపెరిగియుండును. పాములు వానిపైఁ బ్రాకుచుండును. పక్షులు జడలపైవ్రాలి యెగిరి పోవుచుండును. ఇంతలో తపోవహ్ని విద్యుద్దీపపుఁ గాంతివలె పైకి లేచును.) ◆ ఆకాశమున ◆

వాణీమనోహరా! హిరణ్యకశిపుని తపోవహ్ని జ్వాలలు సత్యలోకమువఱకు వ్యాపించినవి. దుస్సహము... మేమిఁక నిలువఁ జాలము. రక్షింపుము.

(సత్యలోకమునుండి హిరణ్యకశిపునిపై పూలవాన కురియును.
హంసవాహనారూఢుఁడై బ్రహ్మ ప్రవేశించు చున్నాఁడు.)

బ్రహ్మ:– ఆహా! ఏమి ఈ వీరాగ్రణి తపోదీక్ష! అనన్య సామాన్యము. ఈరక్షోవిభుండు మనశ్శిక్షాదక్షుండై హృదయ క్షేత్రంబున నా స్వరూపంబు నిల్పి నిరాహారదీక్షతో ఘోరతపంబొనరించుచు శల్యావశిష్టుఁడైయున్నవాఁడు. (ఉదకము ప్రోక్షించి) ఈ దివ్యజలంబులచే ఈతఁడు తన సహజస్థితిని పొందుగాక!

(కన్నులు తెఱచి) పితామహా! నమస్కారము.

వత్సా! వాతాతప వర్షంబులకోర్చి సకలలోక భీకరంబుగ ఉగ్రారణ్యంబున నీయొనర్చిన తపంబున కాశ్చర్యమందితి. ఇంతకు ముందెవ్వరును ఇట్టి తపంబు చేయలేదు. ఇకముందు చేయఁబోరు. వలయు వరంబుల కోరుకొనుము. ఒసంగెద.

తపఃఫల ప్రదాతవగు ధాతా! నీవాక్కుఁ అమోఘము. నాకు పెక్కు వరము లక్కఱలేదు. రెండు వరములు మాత్రమే కోరెదను. దయతో ప్రసాదింపవలయును. నేను మృత్యువును జయించునట్లును, నన్నెవరును జయింపకుండునట్లును...... అనుగ్రహింపుఁడు.

అసాధ్యము. మృత్యువును జయించినవాఁడొక్క మృత్యుంజయుఁడే. నేనీవరములొసఁగఁజాలను. జీవులకు నేను వ్రాసిన వ్రాతను నేనే చెఱుపఁజాలనట్లు అమ్మహాదేవుండు తాను మృత్యుంజయుఁడయ్యు అట్టిశక్తి ఇతరులకీయవలెనన్న తనకును అవకాశము లేదు. అది అంతియ. కాని నీవనర్హుండవనికాదు. ఇదితప్ప ఇంకేవరముళైన ఇచ్చెద.

మీరే అట్లనిన నేనింకేమనఁ గలవాఁడను. ఐన నో దేవా! దేవ యక్ష రాక్షస గరుడ గంధర్వ కిన్నర కింపురుష సిద్ధ విద్యాధరాదులచేఁగానిఁ నరులచేఁగాని వానరులచేఁగాని పక్షులచేఁగాని వృక్షములచేఁగాని నగములచేఁగాని పన్నగములచేఁగాని, విషాదులచేఁగాని, ఝుషాదులచేఁగాని, నిప్పుచేఁగాని, నీరుచేఁగాని, గాలిచేఁగాని, ధూళిచేఁగాని ఇంటనైనను, ఇంటివెలుపలనైనను, భూమియందైనను, ఆకాశమందైనను, పగటివేళఁగాని, రాత్రివేళఁగాని, స్త్రీచేఁగాని, పురుషునిచేఁగాని, అస్త్రములచేఁగాని, శస్త్రములచేఁగాని చావు లేకుండునట్లును సర్వలోక సంచార యోగ్యంబును మహాభాగ్యంబును అనుగ్రహింపుఁడు.

- ఇచ్చితి. నీత్యాగనిష్ఠకు మెచ్చితి. వత్సా! కాశ్యపుండవగుట నీవును పరుండవు కావు. కాని, కన్ను తగులునట్టి పుల్లను కనిపెట్టి తిరుగుము. నీకు మేలుకలుగును. (అదృశ్యుఁడగును)

హిర:- కష్టము ఫలించినది. నాజన్మము తరించినది. బ్రహ్మానంద మనుభవించితిని. నేనులేని సమయమున దానవలోక విషయము లెట్లుండెనో! దేవతలు దురాత్ములు, దురహంకారులు, కావున సత్వరమేగెద. (నడచును)

వ్యాఘ్ర / వజ్ర } ప్రభూ! రక్షింపుడు రక్షింపుడు (రక్తసిక్తాంగులై ప్రవేశింతురు)

హిర:- ఏమి మీఆపద? ఇచ్చటికేలవచ్చితిరి?

వ్యాఘ్ర-మహాఘోరము. చెప్పుటకు నోరాడకున్నది.

హిర:- ఘోరమా? అయిన త్వరగా చెప్పుము.

వ్యాఘ్ర-సర్వసైన్యాధిపతి శరీరాస్వస్థతచే ప్రభుత్వ వైద్యాలయము నందు చికిత్సపొందుచున్న సమయమున హెచ్చరికలేకయే ఇంద్రుఁడు మననగరముపై దాడి వెడలినాఁడు.

హిర:- మంత్రాంగమునకు మంత్రియుండెనుగదా!

వ్యాఘ్ర-ప్రభూ! శాంతింపుడు. మీరు లేకుండుటయు సర్వసైన్యాధిపతి అట్లుండుటయు మంత్రి కోఱలుతీసిన పామయ్యెను. వట్టి బుసలు ఎన్నికొట్టిన ఏమిలాభము?

హిర:- తరువాత.

వ్యాఘ్ర-నీవుచెప్పరా. [వజ్రదంతునిపురిగొల్పును]

వజ్ర :- తెలియనోణ్ణి నన్నుచెప్పమంటావేరా. చదువుకొన్నాడవు. తెలిసినోడవు. నువ్వుచెప్పరా.

వ్యాఘ్ర:-చెప్పరా బాబూ! నాగుండె కొట్టుకొనుచున్నది.

వజ్ర :- బాబూ! (వణకుచు) దండాలండి దండాలు.

హిర :- భయమువలదు చెప్పుము.

వజ్ర :- బాబూ! ఇంద్రుఁడు మనడబ్బు; సొమ్ము అంతాకొల్లగొట్టి అమ్మగారిని చెఱబట్టుకపొయ్యాడు.

హిర :- [తీక్ష్ణదృష్టిని ప్రసరించి] ఆఁ!

వజ్ర :- తెల్లని మునివస్తాఁడే మనింటికి... పాటలుపాడుకుంటూ...

వ్యాఘ్ర-నారదుఁడు ప్రభూ! అమ్మగారి ఆర్తి విని మధ్యేమార్గమున నారదుఁడడ్డుపడి ఇంద్రుని నిందించి అమ్మగారిని విడిపించి తన ఆశ్రమమునకుఁ దీసికొనిపోయినాఁడట!

హిర:- మదపుటేనుంగులవలె మదించియున్న మీబోటి సైనికు లందఱేమైరి?

వ్యాఘ్ర—ప్రమత్తతచే అణఁచఁబడిరి ప్రభూ!

హిర:— నిజముచెప్పితివికాన క్షమించితిని. (కోపముతో) ప్రమత్తత! నా ఉప్పుపులుసులం దినుచు నేనులేని సమయమున నా కుటుంబమును కాపాడలేని నీవుతనువు లుండిననేమి మండిన నేమి? (కమండలము నేలపైఁ గొట్టి) ఓసీ! ఇంద్రాణి! బెబ్బులి గోటనా పెట్టఁ జూచుట? ఘృతలను త్రియుని కేలఁబట్టఁదలం చితివిరా? కాలసర్పమై నీప్రాణవాయువుల నపహరించునని తెలిసికొనుము. నీజీవిత విషాదాంత నాటకమునకు నాందీ ప్రస్తావనలు జరిగిపోయినవి. ఇఁక కథాఘట్టముజరుగనున్నది. హరిహారాదులక్ష్యపడినను అస్మదీయ హస్తసంశోభిత కరాళ ఖడ్గ ప్రహారణంబులచే నీకాయంబున గాంసంబులుచేసి నెత్తు రేటులు పాఱింపకున్న నేను హిరణ్యకశిపుండనా? నీస్వర్గపుర రాజమార్గములను శ్మశాన వాటికలు గావించి భూతప్రేత పిశాచాదులను తాండవ మాడింపకున్న నాకీకసి తీరునా? నీ యెట్టయెదుట నీ అంతఃపురాంగనలను బంధించి సభామందిర మున కీడ్చి తెచ్చి స్తంభములకు అంటగట్టకున్న నేను దానవ సార్వభౌముఁడనా? చూడుము.

శా॥ ఓరీ పుణ్యజనారి! త్వత్కుటిలకార్యోద్భూత మత్క్రోధ ధీ
పారావార తరంగ సంఘజ రణౌర్వజ్వాల; నీ వాహినిన్
వీరావేశముఁ దాల్చిపేల్చి—పెలుచన్ విశ్వంబు కంపింప—నీ
సారంబంతయు లాగి త్రాగి—పిదపన్ శాంతించునంచెంచుమా?

వజ్ర :— [కమండలము భీతితో హిరణ్యకశిపుని చేతికందిచ్చును]
ప్రభూ! శాంతింపుడు... శాంతింపుడు.

వ్యాఘ్ర—దేవా! నారదమహర్షి ఆశ్రమము ఇచ్చటికి సమీపముననే యున్నది.

హిర :— మహర్షి...మహర్షి యన నారదునకే చెల్లును. అస్ఖలిత బ్రహ్మచారి, సర్వలోక సంచారి, నిర్వికారి. అట్టి మహా త్ముని ఆశ్రమముననుండగా నాసతికి అకాలున ముల్లు నాటదు. మంచిది. మునీంద్రా కృతజ్ఞుఁడను. [వ్యాఘ్రపాదు నితో] ఓయీ! అమ్మహర్షి ఆశ్రమమునకు దారి తీయుము.

వ్యాఘ్ర—ప్రభూ! ఇటు ఇటు. (తెరవాలును)

ద్వితీయాంకము - ద్వితీయ రంగము

స్థలము—నారదుని ఆశ్రమము.

(దర్భాసనంబున నారదుఁడు కూర్చుండి యుండును.
సమీపమున లేడి నెమరువేయుచుండును.)

నార:—

ఉ॥ ఎవ్వఁడు బ్రహ్మరూపమున—ఈజగమెల్ల సృజించు చుండునో—
ఎవ్వఁడు విష్ణువై—నిరత మీ భువనంబులఁ బెంచు చుండునో—
ఎవ్వఁడు రుద్రుఁడై—తిరిగి ఈసకలంబు నశింపఁజేయునో—
అవ్విమలాత్మ —లోకపతి—నాత్మఁదలంతు సుఖార్థినై సదా!

నార:— అమ్మాయీ! ఏమిచేయుచున్నదానవు?

లీలా:— (ప్రవేశించి) మునీంద్రా! దర్భలనుకోయకుటచే మన లేడిపిల్ల మూతికి చిన్నగాయము లేర్పడినవి. ఆగాయములు మాన్పుటకై ఇంగుదీ తైలమును పూయుచున్నదానను.

నార:— బిడ్డా! కూర్చుండుము. ఆయాశ్రమ వృక్షలతాదులకు నీవు నీరు పోయనక్కఱలేదు. నీచెలులే ఆపనిని చేయఁగలరు.

లీలా:— సహజ కోమలములైన ఈ వృక్షలతాదులను చూచినపుడెల్ల నాకును వానిని పోషింపవలెనని కుతూహలము కలుగుచుండును.

నార:— అది నైజము. ప్రకృతి నిజముగా ఈశ్వర విలాసము. ఈశ్వరుఁడైన విష్ణు సర్వవ్యాపి. సూర్యుండొక్కఁడయ్యు సమస్త జలాశయములందు తనరూపమును ప్రతిబింబింపఁ జేయునట్లు నారాయణుండు సర్వాంతర్యామియైయుండు. జీవుఁడు సనాతనుఁడు. జీవుఁడే దేవుఁడు. అట్టి జీవునకు చావుపుట్టుకలు లేవు. ఇది నా గృహమనినప్పుడు గృహము నేనుకాదు. అట్లే ఇది నాశరీరమనినప్పుడు శరీరము నేను కాదని భావము. దేవత్వము రాక్షసత్వము గుణములనుబట్టి నిర్ణయింపఁదగినవేకాని జన్మమునుబట్టికాదు. ఇదిసత్యమైన వాక్కు. ఇందులకు ఋషుల జన్మములే తార్కాణములు. ఆ శ్రీహరిని సద్భక్తితో ధ్యానించుచుండిన సకలశుభముల బడయవచ్చును.

లీలా:- మహాత్మా! మీ అనుభవము అద్వితీయము.
వ్యాఘ్ర- (ప్రవేశించి) స్వామీ! నమస్కారము. దానవ సార్వభౌముఁడు తమ దర్శనార్థము వేచియున్నాఁడు.
నార:- [లేచి] ఏడీ వచ్చినాఁడా? త్వరితముగ తోడ్కొని రమ్ము.
వ్యాఘ్ర- చిత్తము. (లోనికేగును)
(హిరణ్యకశిపుఁడు సేవకులతోఁ బ్రవేశించు చున్నాడు.)
హిర:- దేవర్షి సార్వభౌమునకు నమస్కరించు చున్నాను.
నార:- సద్వాంఛా ఫలసిద్ధిరస్తు.
లీలా:- జీవితేశ్వరా! ఈ మీచరణదాసి నమస్కరించుచున్నది.
నార:- వత్సా! నీవుకూర్చుండఁదగిన ఆసనములు మాఆశ్రమమున లేనందుకు......
హిర:- స్వామీ! మీరట్లనరాదు. ఈ పర్ణశాలకు స్వర్ణసౌధములు సరితూఁగవు. ఈదర్భవేదికకు రత్నాసనములు సమానములు కావు. ఇచ్చట పరోపకారదీక్ష, చేతనాచేతనంబులందుగూడ ప్రతిబింబించు చున్నది. వృక్షములు తామెండలోనుండి బాటసారులకు నీడనిచ్చుచున్నవి. ఇది ప్రశాంతమైన పుణ్యభూమి. పులియు, లేడియు ఒక్కరేవున నీరుత్రాఁగుచున్నవి. భగవంతుని సహజ సౌందర్యము ఈ ఆశ్రమప్రకృతి శోభామూలమున సహస్రముఖంబుల విరాజిల్లుచున్నది. ఈశ్వర సృష్టి వైచిత్ర్యమొక నీతిపాఠమును నేర్పుచున్నది. ఇట్టి పవిత్రములైన ఆశ్రమములు చాలఅరుదు. మహర్షీ! ధన్యుఁడను.
నార:- జరిగిన వృత్తాంతము తెలిసియే యుండవచ్చు.

ఉ॥ ఈ యమ పుణ్యరాశియని ఎంచక-ఇంద్రుఁడు చేసినట్టి - అ
న్యాయము వేయిగాఁదలపకయ్య! జగంబున ఎట్టివారికే
పాయునె బ్రహ్మవ్రాఁత-తొలుబాముున ఎవ్వరికేమి చేసెనో-
ఈ యవమాన మొందినది ఈ సతి; దీనిఁ దలఁపఁ బోకుమా!

హిర:- మానిచంద్రా! మీయుపకారమునకు నేనేమి ప్రత్యుపకారము చేయఁగలను? మీ ఋణమెట్లు తీర్చుకొందును? బ్రహ్మతేజము మీ ముఖమున తాండవ మాడుచున్నది. ఈవనవాస క్లేశము మీరింకను అనుభవింపనేల? ఇచట మీ కొఱకై ఒక దివ్య సౌధమును కట్టించెద. చక్కని ఉద్యానవనము

వేయించెద. హంసతూలికా తల్పమును తెప్పించెద. దాస దాసీ జనంబుల రప్పించెద. ఇంతయేల? త్రైలోక్య సింహాస నాసీనుంజేసె రత్నాభిషేకముచేసెద. ఆజ్ఞనిండు.

నార-: వలదు... దైత్యకుల తిలకా! వలదు. అట్టిభోగములన్నియు నీకే ఉండవలయును. సర్వసంగ పరిత్యాగులమైన మా కెందులకు తండ్రీ! ఇదిగో! మహాపతివ్రతయగు నీ భార్య సుఖముగ నున్నది. నీకప్పగించు చున్నాడను. ఇదియ నాకు సంతోషము. అమ్మా! ఇక నీ భర్తగారి సమీపమునకు పొమ్ము.

లీలా:- (భర్తను డాయును.) మహర్షిచంద్రా! తొలిచూలితోనున్న ఈకపిలవర్ణముగల గోవు ఎప్పుడు సుఖప్రసవమగునో అప్పు డావార్తను తెలుపుటకై ఎవరినైన పంపుడు.

నార:- ఈ విషయమును నేను మఱచిపోను.

ఉ॥ ఎంత దయార్ద్రచిత్త వసుకేశ్వరి! నీ సుకుమార గర్భమం
దెంత మహానుభావుడు జనించి-జగమ్మున మేలుగూర్చునో-
ఇంతకుముందు ఎవ్విధిని-ఎవ్వరు పొందని భోగభాగ్యముల్
కొంత కొఱంతలేక కలుగున్-కనువారల కన్నుగుట్టగా.

హిర:- దేవా! నేడు మాయింటికి మీరలు అతిథులుగా దయచేయ వలయును.

నార:- ఇప్పుడు రాను. మీకు చక్కని మగశిశువుకలిగి ఆబాలుని ముద్దు ముచ్చటలతో మీరు కాలము గడుపు చున్నపుడు మీయింటికి తప్పక వచ్చెదను.

గీ॥ పరమ భాగవతుండన పరగునట్టి-
పుత్రుడుదయింపగ గలడు - మీపుణ్య గరిమ-
అతనిచే-దివ్యభోగము లందగలరు-
నిఖిల జగముల - మీకీర్తి నిండుకొనగ.

హిర:-
లీలా:- } ధన్యులము. పోయివత్తుము.

[నమస్కరించి నిష్క్రమించు చున్నారు]

(తెఱవ్రాలును)

ద్వితీయాంకము - తృతీయ రంగము
స్థలము - స్వర్గము
[ఇంద్రుఁడు సింహాసనాసీనుఁడై యుండును.
ప్రక్కన జయంతుఁడు కూర్చుండియుండును]

ఇంద్ర:- నాయనా! జయంతా! సైన్యాధిపతి యెక్కడ?

జయం- హిరణ్యాకశిపుని దండయాత్ర వార్త వినినంతనే అమరావతీ రక్షణార్థము సర్వసైన్యమును సంసిద్ధము చేయుమని ఆతని కాజ్ఞనిచ్చితిని. వెంటనే ఆతఁడు......

చ॥ సురగరుడోరగ ప్రముఖ శూరవరేణ్యుల-ఒక్కచోటికిన్
సరగునఁగూర్చి-ఆ దనుజు సంగరరంగమునందు గెల్తునం
చరిగెను-దక్షిణాభిముఖుఁడై-ఇఁక తక్కిన వీరులెందఱో
పురమున నాల్గుదిక్కులకు పోయిరి-వారల సంహరింపఁగా.

ఇంద్ర:-మంచిపని చేసితివి. కాని ఈదైత్యుని జయించు మార్గమేది? వాని సహజ శౌర్యమునకు వరబలము చేకూరుట అగ్నికి వాయువు తోడైనట్లున్నది. ఇంక మన కేదిదారి?

జయం-తండ్రీ! ఎందులకీ దీనాలాపము.

ఉ॥ ఆనతి యిచ్చిపంపిన-మహాహవభూమి-విరోధులందఱం
బూని వధించి-దిగ్విజయముల్ సమకూర్చెద పుత్రకుండనై-
నేనిట నిల్చియుండ-తగునే తపరింతగ చింతనొంద-తం
డ్రీ! నను బంపు మీక్షణమ-ఏగెద పెండ్లికి ఏగునట్లుగా.

ఇంద్ర:-జయంతా! నీవు పసివాఁడవు. కాలానుభవము తక్కువ. సమయానుకూలమైన నేర్పుగలిగియుండుట రాజులకు క్షేమము.

చ॥ సమయముకాదు-శాత్రవుల సంగరమందు జయింపలేము-దు
ర్గములకు రాకమున్నె-తగఁబ్రాణము రక్షణగోరి-తల్లితో
శ్రమపడి కానకేగుమిక-శార్ఙ్గి కృపారసదృష్టి చూచినం-
గ్రమముగ రాజ్యభోగములు కల్గవె-తొల్లిటివోలె పుత్రికా!

(తెఱలో)

ఉ॥ దిక్కులు పిక్కటిల్లినవి-దేవతలెల్లరు దద్దరిల్లఁగా-
రిక్కలు పెక్కురాలినవి-రేఁగిన దెబ్బని దుమ్ము నుల్లుగా-
ఉక్కిరి బిక్కిరైరి మనయోధులు-సుర్కె రథాలచాలు,-కై
పెక్కి సురారి కుంజరుఁ డహీన రణస్థలి నిక్కియార్వఁగా.

సేవ:— [ప్రవేశించి లేక తెఱలో] దేవా! అసుర సేనలు తండోప తండములుగవచ్చి నగరప్రాకారమును ముట్టడించి మనవారల మట్టుపెట్టుచున్నారు. వారితో పోరలేక మన సైనికులు దాగికొనుచున్నారు.

జయం—ఏమి విచిత్రము!

చ॥ రణము రణంబటంచు—రణరంగ విహారము సల్పునట్టి—అ
త్యనుపమ శౌర్యసాహస బలాన్వితులౌ మనయోధులెల్లరుం—
దినమణి దివ్యతేజమున—దిగ్భ్రమచెందెడి గూబలట్లుగా—
దనుజకులాగ్రగణ్యుఁగని—దాగుటకుంగల హేతువెద్దియో!

ఇంద్ర:—ఆహా! కాలమహిమ! ఈస్వర్గసింహాసనమునకు నాకు ఋణము తీరినది. జయంతా! రహస్యమార్గమున అంతఃపురాంగనలను ఆచార్యాదులను తోడ్కొనిపోయి మేరుపర్వతమున నుండుము. అచిరకాలముననే మిమ్ము చేరఁగలను. పొమ్ము.

(తక్కినవారు నిష్క్రమింతురు.)

సీ॥ ఎవ్వాని ముంగిట — ఇభరాజు చౌదంతి —
వెండికొండ తెఱంగు వెలయుచుండు —
ఎవ్వాని అశ్వశాలేందిర కందమై —
ఉచ్చైశ్శ్రవంబు తా నొప్పుమీఱు —
ఎవ్వాని జలకేళి కెంతయు ననువుగా —
ఆకాశవాహిని అమరుచుండు —
ఎవ్వాని వనవిహారేచ్ఛకుఁ దగినట్లు —
నందనవనమె ఆనందమొసఁగు —

గీ॥ ఎవని యాస్థాన సీమను — సవినయమున —
అచ్చరలు ముచ్చటగ నాట్యమాడుచుందు్ర —
అట్టి దేవేంద్రుఁడన్నిట ఆశవదలి —
అరుగుచున్నాఁడు—నేఁడు ఘోరాటవులకు.

హిర:— (తెఱలో) ఓరీ! దానవవైరీ! స్వైరవిహారీ!

(సపరివారుఁడై ఈక్రిందిపద్యమును చదువుచుఁ బ్రవేశించుచున్నాఁడు

మ॥ తులువా! నీ తలఁ దన్నఁగాఁ దగిన దైత్యేంద్ర పత్న్యుదార ప్రభా
కలితుండై చనుదెంచినాఁడు-రణకాంక్షన్-మిత్తిచందాన-నీ
బలముల్ శౌర్యము సాహసంబిపుడు చూపం గాలమేతెంచె-త్వ
త్కులిశంబుల్ గొనిరమ్ము-స్వర్గమిఁక నీకో నాకొ దక్కున్ ఖలా!

[ఇంద్రుడు విచారముతో తలవంచికొనును]

ఏమి నీ నక్కవినయములు! దుర్మార్గుఁడా! నీకు పౌరుషము లేదా? పురుషజన్మము కాదా? పతివ్రతలైన నిండు చూలాండ్రపైకి సింహపరాక్రమమున లంఘించిన నీ ప్రతాపమిప్పుడేమైనదిరా? పర్వతపక్షచ్ఛేదన ప్రభాసంశోభిత వజ్రాయుధంబును నాపై నొక్కసారి ఝుళిపింపుము. లీలావతిపైనిగాదు ...... నాపైని. నీతో హోరాహోరిగఁ బోరాడవలయునని కొండంత ఆశతో వచ్చినాఁడను. నాచేతుల దురద ఎచ్చటను తీఱలేదు. త్రిభువనవైరివీరకంఠలుంఠన దీక్షాబద్ధకంకణ కరాళహస్తంబున జగజ్జేగీయమానంబుగ విజయలక్ష్మీకేశాకర్షణ దక్షంబగు ఈ హిరణ్యకశిపుని నవరత్న ఖచిత ఖడ్గంబును గనుఁగొనుము. వారెవా! యమదంష్ట్రిక వలె తళతళ మెఱయుచున్నది...రమ్ము... ఆలసించిన వేడి తగ్గును... ఆశాభంగమగును... రమ్ము.

ఇంద్ర:-దైత్యచంద్రా! వరబలంబున సానదీఱిన రత్నశలాకవోలె ప్రకాశించుచున్న నీయెదుటనైన నిలుచుటకు సమర్థతలేదు.

హిర:- సమర్థతలేదు...సమర్థత! [విసపునవ్వు] ఏసామర్థ్యముచూచి నీకీ అమర సింహాసనమును అంటఁ గట్టిరి? ఈయధికారము జ్యేష్ఠులము శ్రేష్ఠులము ఐన మాయది. ముందున్న చెవుల కంటె వెనుక వచ్చిన కొమ్ములు పైకిలేచినవి. ఆహారికిని మునిముచ్చులకును గులాములువోలె సలాములుచేయుటచే మీకీ అధికారములు కల్గినవి. కాకున్న నీవుచేయని దోషములు మారాక్షసులేమిచేసిరో మచ్చునకొక్కటియైనఁ దెలుపఁగలవా?... త్రాగుబోతులుమీరు. (నవ్వు) కావుననే మత్తుపదార్థమగు సోమరసమును పానము సేయుచుందురు.

పరస్త్రీలోలుడు మీరు. కావుననే ఇచ్చట వానివసనలు లేవు. పరాన్నభుక్కులు మీరు. కావుననే బ్రాహ్మణోత్తములనాశ్రయించి యజ్ఞహవ్యాస్వాదనమునఁ దృప్తినొందుచుందురు. అధికార వాంఛతో నీవుచేయు నీచాతి నీచములైన పనులకు మేరలేదు. ఎవ్వఁడేని పరమనిష్ఠాగరిష్ఠుఁడై తపంబొనరించుచున్న ఈ నీ సింహాసనాధికారమున కెప్పుడు భంగము కలుగునోయని తొందరకాఁడవై నీ రంభాద్యప్సరసలను వాని కర్పించుచుందువు. తపోభంగమున కిదియొక అమోఘాస్త్రము. ఈయస్త్రమే నిన్నింతవరకు రక్షించుచున్నది ... గుడ్డిలోకము!... ఇట్టి మీలోపములను కనుఁగొనఁజాలక మమ్ము దూషించుచుండును. ఈదేవతలకును నీకును చక్కగ సరిపోయినది. సత్తుతాళమునకు కొయ్యమేళము...... ఏమి నీ ప్రత్యుత్తరము?

ఇంద్ర:–ప్రత్యుత్తర మేమున్నది ప్రభూ! ములుకులకంటె మీ పలుకులే చుఱుకుగానున్నవి. మనలో మనకు భేదమెందుకు? ఈ సింహాసనమలంకరింపుఁడు.

హిర:– అబ్బా! అదియెక్కుటకు నూఱుయజ్ఞములు చేయవలయును గదా! అది నాకసాధ్యము. మఱియు గౌతముని ఇంటిపంచ కోడినై కొక్కొరోకోయని కూయవలయునుగదా. అదియు నాకసాధ్యమే.

విప్ర:– ఈతని వజ్రాయుధము మీయెడవ్యర్థమైనది. గుడ్డికన్ను మూసినను తెఱచినను ఒకటే. చచ్చినపామును చావఁగొట్టనేల? అనంతర కార్యక్రమమునకుపక్రమింతము.

హిర:– వ్యాఘ్రపాదా! ఇంద్రుని బంధింపుము. [బంధించును] తక్కుంగల దిక్పాలకు లెక్కడ?

వ్యాఘ్ర–తమ యాజ్ఞకై దూరముగా నిలిచి యున్నారు.

హిర:– అగ్నీ! నీవు వంటసేయవలయును. యమా! నీవు మానగరమున వైద్యుఁడవుగా నుండవలయును. ఎవ్వఁడేని రోగగ్రస్తుఁడయ్యెనా నీపనిపట్టెద. నైఋతీ! నీవుమావజ్రదంతుఁడు నియో

రించు పనుల నెరవేర్పవలయు. పవనవరుణులు మత్పురవీధులను చిమ్మి నీరుచల్లవలయును. కుబేరుఁడు తనధనమంతయు నాస్వాధీన మొనర్పవలయును. ఈశాన్యుఁడే! ఆ యాది భిక్షు నస్పృశ్యుఁడయ్యెనే! పోనిండు. ఇంద్రా! సకాలమున వర్షములు కురియవలయును. ఇఁక జరుగఁబోవు యజ్ఞములు మదర్పితములుగా నుండవలయు. తెలిసినదా?...పొండు... (తనసైనికులంజూచి) త్రిమస్తక త్రిలోచన శకుని శంబర శతబాహు హయగ్రీవ పులోమాది దైత్య దానవులారా! కపట నాటక సూత్రధారియైన ఆ హరి ఎందుండెనో యింతవఱకు కనుకనఁబడలేదు. మీరు వైకుంఠమును గాలించి క్షీరపారావారమును కలయఁజూచి యజ్ఞముల ధ్వంసంబొనర్చి ఋష్యాశ్రమంబులు పాడుచేసి ఆహరి ఎందుండెనో కనుఁగొని రావలయు. విష్ణుభక్తులైన మునులను బంధించి ఆ హరి ఎచ్చట నుండెనో చూపుఁడని బాధించి చూపఁజాలకున్న బండారుల గడ్డములకు ముడిపెట్టి ఈడ్చుకొనిరండు. ఇదియే నాయాజ్ఞ. (నిష్క్రమించుచుండ తక్కినవారు నిలువఁబడి)

హిరణ్యకశిప మహారాజునకు జే!
దైత్యవంశపయఃపారావార రాకాసుధాకరునకు జే!
త్రైలోక్య సింహాసనాధీశునకు...జే!

(అనుచు నిష్క్రమింతురు)

(తెరవ్రాలును)

ప్రహ్లాద

తృతీయాంకము

ప్రథమ రంగము

హిరణ్యకశిపుని అంతఃపురము

(పుష్పడోలిక - పిల్లల ఆటవస్తువులు - ఒక నిలువుటద్దము - రెండు సోఫాలు - ఉండును. పాట పాడుచు పూలమాలనల్లుచు లీలావతి ప్రవేశించి సోఫాపై కూర్చుండి పాట పూర్తికాగానే లోపలనున్న ప్రహ్లాదుని జూచి చేతులు చాపును)

గీ॥ రారా! అసుర కిశోర! రారా కుమార!
రార! కమనీయ తేజ! రారా తనూజ!
రార వంశప్రదీప! రారా సురూప!
రార ప్రహ్లాద! రత్నాలరాశి రార!

(ప్రహ్లాదుఁడు ప్రవేశింప లీలావతి ముద్దుపెట్టుకొని)

ఉ॥ చిక్కని పాలవాసనలు చిందెడి - నీ రతనాల నవ్వులో
నక్కిన భావజాలములు - నాకువచింపఁగ రానివన్న! నీ
చెక్కిలి నొక్కి ముద్దిగొని - చింతలఁబాసితినన్న - ఎన్నఁడీ
వెక్కడో సింహపీఠమదియే కనఁగోరుదునన్న పుత్రకా!

నాయనా! ప్రహ్లాదా! ఇంతసేపెచ్చటనున్నాఁడవు తండ్రీ!

-ఇక్కడనే ఉన్నాను. మనదాది నాకు హాయిగా నీళ్ళుపోసి నది. పిల్లలతో ఆడుకొనుచున్నాను. నాకు రెండు పాటలు వచ్చినవమ్మా!

ఏమి పాటలయ్యా నీకువచ్చినవి. ఏవి పాడు.

-ఇప్పుడుకాదు. నాకు నిద్రవచ్చుచున్నది. జోలపాడెదవా అమ్మా!

అట్లేపాడెదను, పరుండుము నాయనా.

[ప్రహ్లాదుఁడు డోలికలో పరుండును—పాట]

సకల సద్గుణ ధామ – ?ంగారిమ భీమా
సుకవి సన్నుత నామ – సూరిజయ కామా॥ లాలీ॥
కరుణ రసరుచిహాస – కైలాసవాసా
గిరిజా మనోభాస – కేళీవిలాసా॥ లాలీ॥
బాలచంద్రికిరీట – భాస్వల్లలాటా
పాలింపుమాబాలు – భక్తజనకూటా॥ లాలీ॥

[జోలపాడుచుచుండ హిరణ్యకశిపుఁడు ప్రవేశము]

(చిఱునగవుతో) దండలల్లుచున్నావు.........ఈశ్వరునకా? కాదు... హృదయేశ్వరునకు— ఈశ్వరారాధనము ప్రాతః కాలమున జరిగినది. [భర్తమెడలో దండవేయును]

ఎందులకీ బహుమానము?

(నవ్వి) వీరవిహారముసల్పి విజయలక్ష్మీ సమేతులరైవిచ్చేసి నందులకు.

అధికారము – ఆర్జన ఉన్నప్పుడు అందఱు గౌరవించువారే! (మాలఁదీయఁబోవఁ గత్తిపిడికిఁదగిలి తెగును. లీలావతి ముఖ మున వికారము గన్పించును. తెగినదానిని గొంకికితగిలించి) దానికేమి...ప్రేయసీ! ప్రహ్లాదుఁడేమిచేయుచున్నాఁడు.

నిదురపోవుచున్నాఁడు.

ఈచిఱుతని వచ్చిరానిమాటలు వినవలయునని వచ్చినాఁడను.

కృతార్థురాలను. చంద్రుఁడుదయించిన రాత్రివలె మన గృహమిప్పుడు ప్రకాశించు చున్నది. ఎన్ని భోగ భాగ్యము

లున్నను ఇంత మగశిశువులేని గృహము కళా శూన్యము. ఇది యంతయు పరమేశ్వరుని దయ. ఆ యిచ్చిన దేవ్రుడు మఱచిపోయిన అంతే చాలును.

హిర:- స్త్రీలకు సంతానవాంఛసహజము. లీలావతీ! నేనింతమాత్ర మునకే సంతోషింపను. వీడు జగద్విఖ్యాత పరాక్రమోపే తుడై తండ్రిని మించిన శౌర్యశాలి యని అనిపించుకొని నపుడు ఆనందమున తలనూపెదను. ఇప్పుడు నీవుపీరపత్నివి. అప్పుడు – నీవు వీరమాతవు.

లీలా:- మఱచితిని. నాథా! మీరు స్వర్గముపై దాడి వెడలినపుడు నారద మహర్షులు వచ్చి పరిశీలమని చాలసేపు ముద్దులాడి వెళ్ళిరి.

హిర:- అతిథి సత్కారమున నేనులేని లోటు లేదుగదా!

లీలా:- లేదు. విజయానందకేళీలోలతచే మీకు రణరంగమే అంతః పురముగ నున్నతఱి, మీరాకకు ఎదురుచూచుచున్న నాకు అంతఃపురమే రణరంగముగానున్నది.

మ॥ ఎలప్రాయమ్మున ప్రాణవల్లభునితో ఇచ్ఛావిహారంబులం
దలరంజాలిన యింతినోచినది నోమా కాని, మాబోంట్ల కా
ఫలమెబ్బంగి లభించు? క్షాత్రమున దుర్వారక్రియా శీలురై
కలనింజొచ్చెడి రాజులేష? ఇహసౌఖ్యంబేడ? యోచింపగా.

ఏకాంతమందైనను మీతో స్వేచ్ఛగా మాటలాడుటకు నాకెంతయో భయముగానుండును.

హిర:- కారణము?

లీలా:- క్షమింపుడు. తేజస్వంతమైన మీముఖలక్షణము. నాకే కాదు......

హిర:- నిజము. కాని అప్రతిహత రథికాగ్రేసరుండగు ఈ హిరణ్య కశిపుని తేజశ్శౌర్య సాహసంబు లెంత దుస్సహంబులో ఈతని ప్రేమయు అంత అమోఘము; అంత అపారము. ఏ గాలి నిప్పులను చెఱుగునో ఆగాలియే కుంభవర్షమును కుమ్మరించును. అన్ని పుష్పములపై ఝుంకారముసేయు తుమ్మెద సంపెంగ సమీపమున సొక్కిపోవుట ఎఱుగవా

ప్రేయసీ! శశికిరణ స్పర్శంబున చంద్రకాంత శిలవోలె నీ సాహచర్యమున నాహృదయము దయార్ద్రమగుచుండును,

లీలా:- మీ ప్రేమను ముందే గ్రహించితిని. లేకున్న మీ యెదుట నైన నిలువఁగలనా?

ఉ॥ నీ చిఱునవ్వు వెన్నెలల నిగ్గుఁగ్రోలు - చకోరపక్షినై-
ఈచరియించు ఒక్క-క్షణమే - అమృతంబును త్రాగుచుందు-నా
నోచిన నోములన్నియు మనోహర! నేడు గదా ఫలించె-ఈ
రాచసిరుల్ - త్వదీయ భుజరక్షణచే - ఒకవన్నె పొందవే?

హీర:- సతీ! నీశీలమే నిన్నురక్షించినది. నీస్ఫురద్రూపమే నన్నాకర్షించినది. (సంభ్రమముతో) ఏమది? కుఱ్ఱవాఁడు కలవరించుచున్నాఁడు. [ఊయెలవద్దకు పోవుచుందురు]

కృష్ణ:- నారాయణ! నారాయణ! హరీ! కృష్ణా!

[హీర-లీలా ఒకరిమొగమొకరు చూచుకొందురు.]

లీలా:- నాయనా! మాచిన్నితండ్రి! ఏమీ కలవరింత? ఎచ్చటనైన జడిసికొంటివా?

హీర:- నారాయణ!.........ఈపదము ఈతనినోటి కెట్లులవడినది? చిత్రము. దేవీ! ఏమది?

లీలా:- ప్రపంచమెట్టిదో ఎఱుఁగని యిట్టి పసిపాపలకు భగవంతుడు కనపడుననియు, అప్పుడే వారు తమలోఁదాము నవ్వుకొనుట మాటలాడ ప్రయత్నించుట జరుగుననియు పెద్దలనుకొనుట మీరును వినియేయుందురు. ఒకవేళ తోడి బాలురెవ్వరైన పరిహాసమునకు "బూచి" యని, దేవుఁడని, దయ్యమని బెదరించిరేమో! లేనిచో ఇట్లేల కలవరించును? అడుగో! నిదురించుచున్నాఁడు

హీర:- (ఆసనమునఁ గూర్చుండును)

లీలా:- [పతిని సమీపించి] మనోహరా! రెండువిషయములు మీతో మనవి చేసికొనెదను.

హీర:- అవశ్యము,

లీలా:- వైరులను జయించినను, వైరిస్త్రీలను బంధింపరాదని సైనికుల కాజ్ఞనీయవలయును.

హిర:- ఇది అంగీకరింపఁదగినదే! ఎవరిపక్షము వారు కాపాడుకొనఁజూచుట సహజము. పూర్వమునవలె మన చెఱసాలలో వైరి స్త్రీలు ఎవ్వరును లేరు. మఱి రెండవవిషయమో?
లీలా:- తమరు కోపగింపననిన చో చెప్పెదను,
హిర:- అస్తు.
లీలా:- ముల్లోకములను జయించితిరిగదా!
హిర:- అవును.
లీలా:- ఇఁక మీరు దండయాత్రలను మానుకొని ప్రశాంతముగా వినోదములతో విలాసములతో కాలము గడుపవలయునని.
హిర:- ఇది నేనంగీకరింపఁదగిన విషయముగాదు. వీరులు తుచ్ఛము లైన కామాదిభోగముల అనుభవించుటే పరమావధి యని ఎన్నఁడును తలంపరు. అమూల్యమైన కాలమును వృథ సేయరు, గమ్యస్థానము చేరనిదే నాప్రయాణము మానుకొనుమనియెదవా?
లీలా:- మీ సంకల్పము దురూహ్యము.
హిర:- దురూహ్యము. దుర్భేద్యము. [క్రోధముగ] అసురద్వేషి యైన హరి, ఆ మాయావేషధారియైన విష్ణువు నాకంటబడు నంతవఱకు శాంతి యెక్కడిది?
లీలా:- శాంతిలేనిచో సౌఖ్యములేదు నాథా!
హిర:- ఆ రాక్షసవంశ మహాపకారియైన హరిని హతమొనర్చిన నాకన్నియు సౌఖ్యములే. ప్రేయసీ! నాకు పిఱికి మందు పోయకుము.
ప్రహ్లా:-హరి! నారాయణ! [అనుచు లేవ లీలావతి యెత్తుకొనును] నాయనా! నేను రెండుపద్యములు నేర్చికొంటిని.
హిర:- అప్పుడే పద్యములుగూడ నేర్చుకొంటివా? ఏదీ, ఒక్కపద్యము పాడుము. [లీలావతి భర్తతొడపై ప్రహ్లాదునికూర్చుండ పెట్టును]
ప్రహ్లా:-

గీ॥ ఆది మధ్యాంత రహితు–కళ్యాణ సహితు–
సర్వేశుని గణ నుతరూపు· శార్ఙ్గచాపు–
విష్ణు–రోచిష్ణు–జిష్ణు–సహిష్ణు–కృష్ణు
తలఁతు మనసార–పాపముల్ తొలఁగిపాఱ.

హిర:- ఈ పద్యము నీకెవరు నేర్పినారు.

ప్రహ్లా:-నాకిదివఱకే వచ్చు నాయనా!

హిర:- దేవీ! నీప్రమత్తతకు తగిన ఫలముకలిగినది.

లీలా:- (భయముతో) క్షమింపుఁడు. (ప్రహ్లాదునితో) ఇట్టి పద్యములు పాడకుము తండ్రీ!

ప్రహ్లా:-అమ్మా! నేనొక క్రొత్త పాట పాడెదను. ఇదిమంచిపాటతల్లీ!

లీలా:- మంచిపాటలు పాడెదవా? నన్నుకన్న తండ్రీ! వట్టిపాటలు పాడకుము.

ప్రహ్లా:-వట్టిపాటలుకావే. గట్టిపాటలే. [హరిపేరెత్తబోవ]

[లీలావతి ప్రహ్లాదుని నోరుమూయును]

హిర:- గీ॥ ఇంగితజ్ఞాన మిసుమంత ఎఱుగనట్టి -
నీకు హరిభక్తి - ఎవ్వరు నేర్పినారు?-
ప్రహ్లా:- ఎవ్వరో నేర్పిరని తమరెంచు టేల-
సాధువులకిది సహజంబు - సార్వభౌమ!

హిర:- ఓరీ గుంటా! —— పాట ——

తగున హరినెంచగా బాలక! మతివిహీనతతో వెఱువకిటు॥ తగు॥
నీదుబుద్ధియే మఱలకపోనీ - నీదుదైవమును స్మరించుమురానీ
వీరధర్మమే నొనర్తు తునిమెద - విష్ణుడైన గిరీశుడైనసగానీ॥ తగు॥

లీలా:- నాథా! కోపగింపకుఁడు...పసివాఁడు. నేను వీనికి నెమ్మదిగా మనమతమును బోధించెదను.

ప్రహ్లా:-కోపగింపఁదగిన విషయమేమున్నది? జనకా!

సీ॥ గజరాజవరదుని - భజనచేయుటకంటె-
అన్యచింతలికేల - అసురనాథ! -
వైకుంఠవాసు సేవాభాగ్యమున కంటె -
పరమార్థ మింకెద్ది ప్రభువతంస! -
హరినామ సంకీర్తనానందమున కంటె -
ఇహపరసౌఖ్య మింకేది తండ్రి!
అచ్యుతుపాదము లాశ్రయించుటకంటె -
అమరత్వ మెయ్యది అమరవైరి!

సీ॥ కాన, ఆతని మనసారగా స్మరింప –
జన్మము తరించునని చాల సంతసింతు –
అంతిమేకాని – నీకెపుడాను తలఁపు –
లేశమేనియు – ఆత్మలో లేదు జనక!

హిర:– చూరు ముట్టుకొన్న అగ్ని నడికొప్పునకు రాకమానునా! కాలము జరిగిన గోటితో పోవుదానికి గొడ్డలికావలెను.

లీలా:– కుఱ్ఱవానికి దురభ్యాసములు పట్టుపడకుండుటకై గురుకులాశ్రమమున చేర్పించుట మంచిదిగదా!

[తెరలో గంట మూఁడు సారులు కొట్టఁబడును.]

హిర:– దేవీ! మొదలనున్న గంట మూఁడుసారులు మ్రోఁగినది. నేను హితులతో కొంతమంత్రనము జరుపవలసి యున్నది. నీవు ప్రహ్లాదుని తీసికొని లోనికేగుము. (ప్రహ్లాదునితో లీలావతి లోనికేగును. మధ్య తెర వేయవలెను.) వ్యాఘ్రపాదా! మంత్రిగారిని, చండామర్కులను తోడ్కొనిరమ్ము.

[విప్రజిత్తు చండాచార్యులు ప్రవేశించి కూర్చుందురు]

హిర:– (సింహాసనమలంకరించి) మంత్రిపుంగవా! మనపరిపాలనము ప్రజానుకూలముగ నున్నదా?

విప్ర:– ఉన్నది ప్రభూ! కాని మన వైరులగు వైష్ణవ భక్తాగ్రేసరులు కొందఱు మనలను గూర్చి దుష్ప్రచారములు చేయుచునే యున్నారు.

హిర:– ఉన్నారా? ఇంకను మన రాజ్యమున విష్ణుభక్తులున్నారా? అట్లైన మీరు దానికిఁదగినచర్య నేలతీసికొనరు?

విప్ర:– వారు బయటకు మాత్రము చలిచీమనైనను చావదొక్కనట్లు కనపడుదురు. గర్భమున విషజ్వాలలు ప్రజ్వరిల్లుచుండును. వారు మనలో మనకు భేదాభిప్రాయములు కల్పింపవలయునని శతవిధంబులఁ బ్రయత్నించుచున్నట్లు గూఢచారుల వలన వినియున్నాఁడను.

హిర:– మొదటినుండి వీరియెత్తులు ఇవియేకదా?

విప్ర:– ఔను. వారికి దేవతలందఱు తోడ్పడుచుందురేమో?

హిర:- దేవతలు......ఇంద్రాద్యష్టదిక్పాలకుల నణచివైచితినిగదా! ఇంకెక్కడి దేవతలు.

చండా:- భిక్షవచ్చినను పురిటికంపు మానలేదు. వారియాధిపత్యములు నశించినను వారికుట్రలు చావలేదు. ప్రభూ! మనలను మాంసాహారులమని రాత్రించరులమని అనాగరికులమని ఘోరాకారులమని హేళనసేయుచుందురు.

హిర:- (తలనూపుచు) మంచిది.

విప్ర:- ఇంద్రుని జయించినంత మాత్రమున నే మనశత్రుశిక్షబొందుట తగదు. ఆతనినియమించిన యధిపతులింకను గలరు.

చండా:- ఔను. ఇంద్రుడు సరియైన యుద్ధవీరుడుకాడు. నాడుమన వారితో ఎట్టయెదుటనిల్చి ఎప్పుడు పోరాడినవాడో యోచింపుడు. సమయమునకు ఎవ్వరినేని ముందుంచి తాను వెనుక దాగును. త్రిపురాసురులను త్రిలోచనునిచే చంపించు టెఱుంగరా?

విప్ర:- మఱియు తారకాసుర పద్మాసురాదులను కుమారస్వామిచే హతము చేయించుట వినియుంటిరిగదా!

హిర:- అట్లైన పూర్వమునుండి మనవారిచే పూజింపబడు శంకరునకును మనయందు దయలేనట్లేగదా! ఇక మనవారు శివుని గూడ పూజింపవలసిన పనిలేదు. ఆశ్రయించినవారిని అణగద్రొక్కువాడు దేవుడుకాడు; దయ్యము.

విప్ర:- కాదు. మనదేవుడును మనవంటివాడే. వట్టిఅమాయికుడు. కల్లయు కపటమెఱుంగని దేవుడా శంకరుడు. ఇక దేవతలకు కామితార్థము లొసగు కల్పవృక్షము వంటివాడు విష్ణువు. ఆతని అండచూచుకొనియే వారు మండిపడుచుందురు. కావున ఆవైకుంఠవాసుని జయించినచో దేవతల వంశవృక్షమును ఆమూలాగ్రముగ పెల్లగించినట్లే.

హిర:- ఆచార్యా! కుశాగ్రబుద్ధి యగు మనమంత్రిగారి యూహకడుం గడు సమంజసము. అదియునుంగాక నాకు సోదరుండును మీకు స్నేహితుండును దైత్యకులాలంకారుడును ఐన హిరణ్యాక్షుని మాయావరాహ రూపధారియై హరివధించెనుగదా!

మహామహావిష్ణువు నాకేఁడుండెనో యింత వఱకు నాకంటఁ బడలేదు. అతనికిని నాకును కలయిక కలుగుటెట్లు? దేవతల రక్తముచే తర్పణ మొనరింపకున్న నాసోదరుని యాత్మకు శాంతికలుగునా? కావున. హరినన్వేషించుటయందు మీరందఱు అప్రమత్తులైయుండుఁడు.

విప్ర:- దేవరవారి ధాటికి నిలువఁజాలక తలఁదాచుకొనుటకు ఆ హరి దిక్పాలకాదులతోఁ గూడి మేరుపర్వతమునకో కైలాసగిరికో అరిగియుండవచ్చు.

హిర:- వారికిదియేదో ఘోరప్రతీకారము.

విప్ర:- నిజము. క్షీరసాగర మథనకాలమున రాక్షసులకెట్టి అన్యాయము జరిగినదో గ్రహించితిరా? అదియంతయు వైష్ణవమాయ.

హిర:- ఏమది?

విప్ర:- పాలసముద్రమును చిలుకునప్పుడు మంథరాచలమును కవ్వముగను వాసుకిని కవ్వపు త్రాడుగను అమర్చిరి. విష్ణువు తాఁబేలై కొండక్రింద నుండెను. వాసుకితలను రాక్షసులును, తోఁకను దేవతలును పట్టుకొనునట్లు ఏర్పాటుచేసి మథించుచుండ సర్పవిషానలజ్వాలల కెంపటో రాక్షసులు భస్మమైరి. అప్పుడు మనవారుపడిన బాధ పరమేశ్వరున కెఱుక.

హిర:- వారేల దాని కొప్పుకొనిరి?

విప్ర:- ఎట్లైనను అమృతము లభించునుగదాయని.

హిర:- తరువాత?

విప్ర:- తానొకటి తలఁచిన దైవమొకటి తలంచెనన్నట్లు మొదట హాలాహలము జనించినది. ఆవిషానలజ్వాలా ప్రసరణంబునకు సర్వలోకములు దహించునని విష్ణు బ్రహ్మాది దేవతలందఱు కైలాసగిరికరిగి సర్వేశ్వరుని శరణుఁజొచ్చిరి. వెంటనే మృత్యుంజయుఁడు హాలాహలమును మ్రింగెను. పిదప లక్ష్మీదేవియు, శంఖచక్రాదులును జనింప విష్ణువును, ఉచ్చైశ్శ్రవాప్సరః కల్పవృక్ష కామధేన్వాదులు జనింప ఇంద్రుఁడును గైకొనిరి. చివరకు అమృతము పుట్టెను. దానిని పంచుటకై హరి జగన్మోహినియై రాక్షసులను మోసగించి అమృతము

సంతయు దేవతలకే ఒసంగెను. ఇంతకష్టపడిన రాక్షసులకు ఒక్కచుక్కయైన లభింపలేదు...... ఒక్కచుక్క......

హిర:- ఆహా! ఎంతఘోరము! ఎంతఘోరము!!

విప్ర:- మంచివస్తువులన్నియు దేవతలపాలు. విషము మనదేవుని పాలు, వట్టిచేతులు మనపాలు. ఇట్టిమోసములన్నియు వారి విజయములుగ పరిణమించుటకు కారణము లేకపోలేదు. గొడ్డలిలో కఱ్ఱయుండుటచేతనే అడవి నఱకఁబడుచున్నది. మనవారగు నైఋత్యాదులు సమర్థులయ్యు వారికిదాసానుదాసులై వర్తించుచు మనరహస్యములన్నియు వారితో చెప్పుచుందురు. ఇప్పుడు వారేదియో క్రొత్తవ్యూహము పన్నుచుండవచ్చు. దేవతలు మంత్ర తంత్ర యంత్ర మర్మజ్ఞులు.

హిర:- సచివాగ్రణీ! నామనసునందొక్కయనుమానము జనించినది. కుబ్జవానికెవ్వరో హరినామము బోధించిరి.

విప్ర;- హరినామమా? [కోపముతో] ఎవఁడాదురాత్ముఁడు? ఇంటఁదిని యింటివాసములు లెక్కించుటయా? కనిపెట్టెద, కాని రాజనగరమున అట్టివాఁడెవ్వఁడును లేఁడే!

హిర:- ఎట్లుజరిగినదో! ఇంటిదొంగనుఈశ్వరుఁడైనను పట్టలేఁడుగదా!

చండా:-పట్టలేఁడా? జగజ్జేతా! అట్టిరాజద్రోహిని కనిపెట్టువఱకు నే నహోరాత్రములు త్రికరణశుద్ధిగా పనిచేసెద. పరులయభ్యున్నతింజూచి పరితపించు పందల పసిపట్టకమానను.

హిర;- ఏదారిలేక యీదారిద్రొక్కినాను ...... కానిమ్ము. సర్వశాస్త్రపారంగతులు బ్రాహ్మణోత్తములు భార్గవులు ఐన మీకంటె మాకు హితులెవ్వరు? విద్యాభ్యాసమునకై ప్రహ్లాదునిమీకర్పింతును. తగినరీతిని విద్యాబుద్ధులుగఱపుఁడు.

చండా-మహాభాగ్యము.

హిర;- మంత్రీ! ప్రహ్లాదుని విద్యాభ్యాస మహోత్సవమునకు వలయు సన్నాహముల చేయింపుము.

విప్ర:- చిత్తము. వ్యాయామక్రీడా వినోదమునకు వేళయైనది.

హిర;- మంచిది. [అందఱు నిష్క్రమింతురు]

(తెఱవ్రాలును)

ప్రహ్లాద

చతుర్థాంకము

ప్రథమ రంగము

— పాఠశాల —

(దర్భాసనములు - ఒక వ్రాతబల్ల - తాళపత్ర గ్రంథములు మొదలగునవి యుండును. విద్యార్థులు చండాచార్యులు ఉందురు. వింత రూపముతో మొద్దబ్బాయి యుండును.)

చండా—ఓరీ కుజ్జువాఁడా! నిన్నటిపద్యమును సరిగా అప్పగించుము.

1 బా:—ఈ పిల్లవాఁడు గోలికాయలు తెచ్చాడండి. బెత్తులన్నీ బొజ్జలో దోపుకున్నాఁడు.

2 బా:—పంతులుగారూ! (ఒకనినిచూపి) వీనికి ఎక్కములురాలేదండి.

చండా:—(ఆబాలుని) చెప్పుము. ఐదవయెక్కము చెప్పుము.

(వాఁడు సరిగా చెప్పును)

3 బా:—వీనికిగాదండి. (మొద్దబ్బాయినిజూపి) వీనికండి.

చండా:—(ఏదియో వ్రాసికొను చుండును)

1 బా:— పంతులు గారూ! (మొద్దబ్బాయినిజూపి) వీఁడరఁటిపండ్లు తెచ్చుకొని తింటూ మమ్మల్ని ఊరిస్తున్నాడండి. ఇందాక నాకు చీమిడి రాశాడండి.

2 బా:—ఎంగిలిచేయి నాకు రాస్తున్నాడండి. అదిగో మళ్ళీ గోచీకి తుడుచుకుంటున్నాడండి. అరఁటికాయబొజ్జలోదోపుకున్నాఁడు.

చండా:—ఏమిరా ఏమది?

మొద్దు:—లేదండి. వీళ్ళకి పెట్టలేదని నామీద చాడీలు చెపుతున్నా రండి. అన్నీ తినేశానండి.

2 రా:—అదిగోనండి చేతిలో.

చండా:—[కోపముతో] లెమ్ము. నిన్నటిపద్యమునప్పగించుము.

మొద్దు:—[ఒకపద్యములోనిది సగము మరియొక పద్యములోనిది సగము అప్పగించుచు చేయినాకుకొనుచుండును.]

చండా:—పో మొద్దూ! తుమ్మమొద్దూ! అబావివగ్గఱ చేతులు కడుగు కొనిరమ్ము. (మొద్దబ్బాయి నిర్క్రమించును ప్రహ్లాదుఁడు ప్రవేశించును)

ప్రహ్లా:—హరినామ స్మరణానంద పారవశ్యమున ఇంచుక ఆలస్యము జరిగినదిగురూ! క్షమింపుఁడు.

చండా:—ఎప్పుడు నీకు హరినామమే. చెప్పిన పాఠము లెప్పుడు కంఠ స్థము చేయుదువు?

ప్రహ్లా:—నాకు ముందే కంఠస్థములై యున్నవి. కాని మోక్షమార్గాన్వే షణము లేని చదువులెన్ని చదివినను ఏమిలాభము. దానికి భక్తి ప్రథమ సోపానము.

సీ॥ నిస్సార సంసార నీరధి దాఁటునే —
నారాయణుని దయా నౌక లేక —
ఘనమైన మాయాంధకారంబు పాయునే —
చక్రి సంస్మరణ భాస్కరుఁడు లేక —
చెలఁగి తృష్ణాలతాచ్ఛేదంబు కలుగునే —
కంజాక్షు భక్తి ఖడ్గంబు లేక —
దురితదోహద చిహ్నదుఃఖాగ్నులడఁగునే —
విష్ణుగానామృత వృష్టిలేక —
గీ॥ అష్టమద పర్వతంబుల నణఁచగలమె —
దనుజరిపుభక్తి వజ్రాయుధంబు లేక —
శుద్ధశూన్య గగనమున చొఱఁగవశమె —
అంబుజోదరు జప విమానంబు లేక.

1 బా:—పంతులు గారూ! మీరు లేనప్పుడు మమ్ములనుగూడ హరి భజన చేయమంటాఁడండి అమ్మయ్యో! పంతులు గారు కొడతారు. మేము చేయమంటామండి.

చండా:-ఓయీ ప్రహ్లాదా! తాను చెడ్డకోఁతి వనమెల్లఁ జెఱచినట్లు నీతోఁబాటు వీరినిగూడ పాడుచేయఁదలంచితివా? ఇదిరాక్షస వంశమునకుఁ గళంకము.

ఉ॥ తప్పకుమయ్య దానవులదారి-మహాత్రి-హరికిఁ గిరికిఁ సదా
చెప్పకుమయ్య-దైత్యులకు చేటొనఁగూర్పఁగ త్రోడిబాలురక్
త్రిప్పకుమయ్య - చెప్పితిని తిన్నగ - నీ జనకుండు విన్నచో
నిప్పులు గ్రక్కునయ్య - జన నిందకు పాల్పడకయ్య బాలకా!

ప్రహ్లా:-గురూ! శ్రీహరి పరాత్పరుఁడు. కరుణాకరుఁడు. ఆభగవంతుని భజించుచో మనము ఐహికాముష్మిక సుఖంబులను పొందవచ్చును. ఇది మనకు కళంకముకాదు. కళాంకము.

ఉ॥ ఎవ్వఁడు విష్ణురూపమును-హృత్కమలంబున నిల్పి-ధ్యానమన్
పువ్వుల పూజసేయుచు-అమోఘ విలాసముపొందుచుండునో-
అవ్విమలాత్ముఁడొందు-పరులందగరాని మహాపదంబు-నే
నవ్విధి జీవితంబు-హరి కంకిత మిచ్చెదనయ్య సద్గురూ!

చండా:-(ఒకనినిజూచి) ఓయీ! నీవా క్రొత్తగా వచ్చిన పజ్జవానికి ఓనమాలు దిద్దిపెట్టుము.

2 బా:-(ఓనమాలు దిద్దిపెట్టి వానిచేఁ బలికించును)

చండా:-వింటివా ప్రహ్లాదా! ప్రణవపంచాక్షరీ మంత్రముతో ప్రారంభమైనదీవిద్య. ప్రణవము వేదములకెల్ల మూలము. ప్రణవమనెడి పంజరమున నివసించు చిలుక శివుఁడు. కావున, శివభక్తి నేల విసర్జింతువు? నిష్కారణముగ తండ్రికి విరోధివయ్యెదవా? శివుఁడు దేవుఁడుకాఁడా?

ప్రహ్లా:-కాఁడని నేననుటలేదు. నామనస్సనెడికన్య భక్తిరసావేశమున అలంకార ప్రియుఁడైన శ్రీమహావిష్ణువును మోహించినది. అట్టిదానిని వేఱొక మార్గమునకు మరలించుమనుట ఉత్తమలక్షణమా?

గీ॥ మోక్షదాతయై - శ్రీవిష్ణుమూర్తి యుండ-
ఇతర దేవతలకు మ్రొక్క- నేలనయ్య -
కామధేనువు-తనయింటఁ గ్రాలుచుండ -
వేఱె యింకొక్క- గోవును వెదక నేల?

చండా:-చెట్టు చెడుకాలమునకు కుక్కమూతి పిందెలుపుట్టును. విష్ణువు నీ తండ్రికి గర్భశత్రువు. కావున, నీకు విష్ణు భక్తి తగదు. మానుము.

ప్రహ్లా:-హరిభక్తి మానను.

చండా:-గురువును గూడ ధిక్కరించెదవుగా! నిన్నేమి చేసెదనో చూతుము.

ప్రహ్లా:-ఏమి చేసిననుసరే. హరిభక్తి మానను. మంచిమార్గమున కష్టతగిలినప్పుడు ఎవరినైనను జక్కఁజేయధిక్కరింపవలసినదే. పొద్దుతిరుగుడు పూవును సూర్యుని వైపు తిరుగకుండ ఎవ్వరాపఁగలరు?

చండా:-ఇప్పుడు నామనస్సు అడకత్తెఱలోని పోఁకచెక్కైనది.

కం॥ ఒడయని కొడుకని కొట్టక
నొడివితినా చదువురాదు - నొవ్వఁగఁజేయన్
తడవునొ తప్పని; అకటా!
బడిపంతులుకంటె మందభాగ్యుఁడు గలఁడే!

బాలకా!

గీ॥ చండశాసనుఁ డుద్దండ భండనుండు-
తండ్రి యనుమాట - రవ్వంత తలఁపవేమి?
శ్రీహరీ! యని - ఆతేని చెవిని బడిన-
దండతాడిత భుజగమై - తారసిలఁడె.

(చెవిపట్టుకొని) హరిభక్తి మానవా?

ప్రహ్లా:- మానను.

చండా:-మానవా? ఇఁక నీగతి యెట్లుండునో చూడుము. నేనా మహామంత్రవేత్తను. ఇప్పుడే ఒక శక్తిని పుట్టింపఁగలను. సంజీవనీత్యాది మహామంత్రసిద్ధుఁడు మాతండ్రియగు శుక్రాచార్యుఁడు. రావే... ఓం... హ్రాం ... హ్రీం ... రావే మహాశక్తి.

(తెరలోధ్వని - బాలుఁరు ప్రహ్లాదుని వెనుకచేరుదురు)

ప్రహ్లా:-

ఉ॥ ఎక్కడనుంటివో హరిహరీ! ఇపుడేగతి నన్ను బ్రోచెదో-
దిక్కొక యింతలేక-కడు దీనుడనై నినువేడుచుంటి-నా
దిక్కు మొగంబుచూపి-కడతేర్పుము కష్టదవాగ్నినుండి-ని
న్నొక్కని నమ్మియుంటిని ప్రభూ! ఇటు రాఁగదవయ్య మాధవా!

[శక్తి చండామార్కులను లోనికిఁ దఱుముకొనిపోవును]

చండా:-(తప్పించుకొనుచు) ప్రహ్లాదా! రక్షింపుము.

ప్రహ్లా:-అందఱు హరిభజన చేయుఁడు. (చేయుదురు) హరీ కృష్ణా! పాహిమామ్. పాహిమామ్.

[చక్రమువచ్చి శక్తిని పాఱఁద్రోలును.]

చండా:-పోయినది. శక్తి పాఱిపోయినది. గుండె దడదడకొట్టుకొనుచున్నది. నాలుక పిడచ గట్టినది. (బడిపెద్దతో) పిల్లవాండ్రను చూచుచుండుము. నేను మంచితీర్థము పుచ్చుకొని వచ్చెద. [నిష్క్రమించును]

ప్రహ్లా:- బాలులారా! చూచితిరిగదా! హరిమహిమ. శ్రీయఃపతి మచ్ఛ్రేయోభిలాషి. కంఠదఘ్నజలంబుగా నన్ను సముద్రము నందుంచినను నేను హరిభక్తిమానను.

చండా:- (ప్రవేశించి) ఓరిపిడుగా! తోడిబాలురనుకూడ తయారు చేసితివా? ఇఁక మాజీవనమునకుఁగూడ లోటుకలుగును. మీ తండ్రిగారివలన మాకేమి మాటవచ్చునో నిన్ను మీయింటికి పంపెద. నీవలననాకును నాలుగు వషట్కారములురాక తప్పవు.

ప్రహ్లా:-నీకేమి యుపకారము చేసితిని గురూ!

చండా: హరిభజన మానకుండుటయే. (ప్రహ్లాదుడు - ఊరకుండును) చింతించిన లాభములేదు. రమ్ము పోవుదము మీ తండ్రి చెంతనైనను హరిని తలంపకుము. మాకు పసువుపక్కింపుము బాలకులారా! భోజనమునకు పొండు. ప్రహ్లాదా! రమ్ము.

(నిష్క్రమించుచుండ తెఱవాలును)

చతుర్థాంకము - ద్వితీయ రంగము

అభ్యంతరగృహము.

లీలా:-తనయా! నీసద్గుణములను విద్యాధర నారీమణులు వృత్తబంధములతో - నృత్యగీతములతో గానము సేయుచుందురని వినినప్పుడు కలుగు సంతోషము ఒక్కవిషయమున నీతండ్రి ఆగ్రహమునకు పాత్రుడనయ్యెదవని జ్ఞప్తికివచ్చినంత దుఃఖముగా మారుచుండును.

ఉ॥ పుట్టినదాదియుం గడుసుపోకలు పోవుట - రాజబిడ్డకుం
జెట్టినవేమ - నీవునొక వీరశిఖామణి పుత్త్రకుండ వే-
ప్పుట్టు విరోధియైన హరిపూజ లొనర్చెదవేల? దీన నా
కట్టిడి దైవమెన్విధిని - కాఁచెను పెట్టవలంచెనో కదా!

హిర:- [ప్రవేశించి] దేవి! యెప్పుడును ఏదియో చింతాక్రాంతచిత్తవైనట్లు కనఁబడు చుండుటేమి?

లీలా:- ప్రహ్లాదుని యోగక్షేమములు విచారించుచున్నారా?

హిర:- విచారించుచున్నాను. వెఱ్ఱిదానా! నాకు మాత్రము కుమారుఁడు కాఁడా?

లీలా:- గురుకులాశ్రమమునకుఁబంపి చాలకాలమైనది. పసివాఁడు కదా! బెంగపడియుండునేమో!

హిర:- వానికేమియునుండదు. నీవే బెంగపడవలయును.

లీలా:- అటులేయనుకొనుఁడు. ఎటులైనను కుఱ్ఱవానిని చూడవలయునని నాకు కుతూహలము జనించినది.

హిర:- సరియే. వాని విద్యాభ్యాసమెటులుండెనో గమనింపవలయుఁగదా! పిలిపించెద. వ్యాఘ్రపాదా!

వ్యాఘ్ర-(ప్రవేశించి) దేవరవారియాజ్ఞ.

హిర:-చండామార్కులను, ప్రహ్లాదుని దోడ్కొనిరమ్మనె.

వ్యాఘ్ర-చిత్తము. (నిష్క్రమించును)

హిర:-రాజ్యకార్య నిర్వహణ భారమునకంటె ప్రహ్లాదుని జీవిత విధానమును మార్పుచేయవలసిన బాధ్యత ఎక్కువగానున్నట్లు తోఁచుచున్నది.

వ్యాఘ్ర-(ప్రవేశించి) సమయమునకు వారేవచ్చుచున్నారు ప్రభూ!

ప్రహ్లా:- (ప్రవేశించి) జననీజనకుల పాదారవిందములకు వందనములు.
(తల్లినిసమీపించును)

చండా:-(ప్రవేశించి) దానవసార్వభౌమునకు జయముగుఁగాక!

హిర:- గురుపుత్రా! నమస్కారము. ఈయుచితాసనమలంకరింపుఁడు. కుమారుని విద్యాభ్యాసమెట్లున్నది?

చండా:-సార్వభౌమా! తమ పుత్రుఁడు తెలివి తేటలు గలవాఁడు. ముంజేతికంకణమున కద్దమేల? పరీక్షింపుఁడు.

హిర:- నాయనా! ప్రహ్లాదా! ఇటురమ్ము. నీవలననే వంశముద్ధరింపఁ బడవలయును. గురువు లేయేశాస్త్రములు బోధించిరి? ఎట్టి విద్యలను గ్రహించితివి తండ్రీ!

ప్రహ్లా:-జనకా! చదువులలోని మర్మమంతయు గ్రహించితిని.

చం॥ చదివి-సమస్త ధర్మముల సత్త్వమెఱింగిన యొజ్జనేర్పగా
చదివితి-వేదశాస్త్రముల సారము గోరితి-నింక ఎంతయుఁ
జదివిన నేమిసార్థకము-శాంతముతో హరిపాదపద్మముల్
హృదయమునందునిల్పి భజియించుటకంటె సుఖంబు కల్గునే?

హిర:- ఓరీ బాలకా! ఇదియా నీవు చదివిన చదువు. పామ్మావలకు. (నెట్టును) (చండాచార్యులఁజూచి) ఓయీ! చండాచార్య! కృతఘ్నుఁడవై మాకెట్టి యపకారమును చేసితివి. గోముఖ వ్యాఘ్రమని గ్రహింపక ఈ అర్భకుని నీకప్పగించితిని. వీని నొక పయోముఖ విషకుంభముగా తయారుచేసినావు. నీకపట వాక్యములను నమ్మి మోసపోయితిని. శుక్రాచార్యులుండిన ఇది ఇట్లు జరిగియుండదు.

చండా-ఇందు నా తప్పేమున్నది ప్రభూ!

హిర:- శిష్యుఁడు దురాత్ముఁడగుట గురువుతప్పుగాదా?

చండా:-కాదుప్రభూ! అదివానికి సహజగుణము.

హిర:- ఆఁ! (కోపముతో) హరినామ స్మరణము దైత్యులకు సహజ గుణమా? ఇదిగో ఖడ్గము. [కత్తిదూయును]

లీలా:- (వారించి) నాథా! పూజ్యపాదులు... గురుపుత్రులు......

చండా:- దనుజేంద్రా! మావలన తప్పులేదు. మీరు దీర్ఘముగా విచారింపుఁడు. ప్రహ్లాదుని హరిభక్తి మాన్పవలయునని అనేక విధముల ప్రయత్నించితిని. నా ప్రయత్నమంతయు బూడిదలో పోసిన పన్నీరైనది. ఈతని ప్రబోధముచే నా పాఠశాలలోని బాలురందఱు హరినామస్మరణమును ప్రారంభించినారు.

లీలా:- నాథా! వీరు మన మేలుకోరువారు. శుక్రాచార్యుని పుత్రులు పాపభీతిగలవారు. విశ్వాసపాత్రులు.

హిర:- అట్టులైన మీరిఁక దయచేయుఁడు.

[చండామార్కులు లేచి నిలువఁబడుదురు]

లీలా:- గురుపుత్రులకోకమనవి. బాల్యచాపల్యమున పెనగల కోపముచే ప్రభువుగారు మిమ్మెంచుక మందలించినారు. దానిని మీరు వేఱుగా భావింపవలదు.

చండా:- బ్రతికితిని తల్లీ! సెలవు. (నిష్క్రమించును)

హిర:- [విచారముతో] నిదురపోవుచున్నవానిని మేల్కొల్పవచ్చును గాని మేలుకున్నవానిని మేల్కొల్పుటెట్లు? శివదీక్షాపరుల వంశమున ఇట్టి బాలుఁడేల కలిగెను? వీడొక దేవానాం ప్రియుఁడు. కొఱకరానికొయ్య. వీని నెట్లు బాగుచేయఁదగును?

ఉ॥ వీరరసోచితంబగుచు-వీనులకింపొనఁగూర్చు పల్కు-నో
రార వచింతువంచు-మనసారఁగనే చెవియొగ్గియొగ్గి వే
సారితి-నేటికైన వినజాలక పోవుట దట్టులుండఁగా-
సారెకు విష్ణుకీర్తనము సల్పుదె? ఏగతిగోరి బాలకా!

శా॥ నాకంబెల్ల భగవంతుఁడొండుకలఁడే-నాకేశదిక్పాలకుల్-
నాకుల్ మ్రొక్కుచు నుంద్రు - యజ్ఞ్వలును - జన్నంబందు హవ్యాదుల్
నాకే యర్పణ చేయుచుండిరిగదా! నన్నేల పూజింపవో-
నాకున్నీకును ఘర్షణంబున-మహానాశంబికే మున్నదో!

లీలా:- నీతండ్రిగారి మనస్సు కష్టపెట్టకుము. తల్లినైన నేను మీ తండ్రిగారిని జూపితిని. మీతండ్రిగారు గురువును చూపినారు.

గురువు భగవంతుని జూపును. అట్టి శ్రేణికిఁజెందిన తండ్రిగారి మాట పాటింపకుండుట తగునా?

ప్రహ్లా:-తగదుతల్లీ! నేనును భగవత్సాన్నిధ్యముకొఱకై ప్రయత్నించు చున్నాను. సొమ్ములువేఱైనను బంగారమొక్కటే. పేరులు వేఱైనను భగవంతుఁ డొక్కఁడే!

హిర:- బిడ్డా ఇటురమ్ము (చేరఁదీసికొని) నీమందహాస సుందరవదనారవిందమును గాంచినప్పుడెల్ల మాయానందమునకు మేరయే యుండదు. నీ నవ్వులు మల్లెపువ్వులు. నీ మాటలు వరాల మూటలు. నీపాటలు తేనెయూటలు. నీగానము సుధారస పానము. నీరూపము దానవలోక కలాపము. అన్నియుబాగుగనున్నవి. కాని మనకాగర్భ శత్రువైన హరినామ స్మరణము నీ కెవ్వరు బోధించిరి? చిన్ని తండ్రీ! ఆ మాటలు మానుము నాయనా! అవి మనముచ్చరింపరాదు.

ప్రహ్లా:-జనకా! మీకీ భేదబుద్ధి ఏల జనించెను? మతద్వేషము రాజులకు సర్వనాశనము కలిగించును. దాననే మన దానవులు అధఃపతన మగుచుందురు. మతద్వేషము వలదు నాయనా? అది హాలాహలముకంటె అతి భయంకరమైనది.

శా॥ అంతశ్శత్రువులన్ జయించి - ఇహ మిథ్యావాద మాలించి-వే
దాంత శ్రీని గడించి - జన్మకోక కళ్యాణంబు సాధించి - ని
శ్చింతన్ దివ్యపథాను వర్తివయి-వాసింగూర్చకోచెల్లు - ఈ
పంతంబేల? వృథాప్రయాస - హరిపై వైరంబు చాలింపుమా.

హిర:-ఈ భేదబుద్ధి నాకేకాదు ఆహరికినిగలదు. ఆతఁడు సురపక్షపాతి. మన వంశాంకురమును నశింపఁజేయ వలయునను దీక్ష కలవాఁడు. వరాహరూప ధారియై మీ పిన తండ్రిని చంపిన బలవద్విరోధి. అట్టివాని పేరు తలంచుట మన మతముగాదు. మన పూర్వుల మతముగాదు.

ప్రహ్లా:-తండ్రీ! లోకములన్నియు జయించినాఁడవు. కాని నీమనస్సునే నీవు జయింపలేవు. కామక్రోధాదులైన ఆర్గురు శత్రువులను జయించినచో నీకు విరోధియే లేఁడు. ఆహరిని భజింపనిచో నాపన్నము తరింపదు.

సీ॥ అచ్యుతుఁ బూజించు హస్తంబు హస్తంబు
కమలనాభునిజూచు కనులు కనులు
శ్రీహర్షునకుమ్రొక్కు శీర్షంబు శీర్షంబు
మధుసూదనుని మీఁది మనసు మనసు
వారిజాక్షు నుతించు వాక్కులు వాక్కులు
శివహితుకథ విను చెవులు చెవులు
గరుడవాహను గొల్చు కాయంబు కాయంబు
చక్రిఁజింతించెడి జపము జపము

గీ॥ విష్ణు మహిమను జాటెటి విద్య విద్య
ధరణిధవు భక్తి బోధించు తల్లి తల్లి
దనుజరిపు లీల తెలిపెడి తండ్రి తండ్రి
గురుఁడు నారాయణుని జూపు గురుఁడు గురుఁడు.

హిర:- ఓరీ దుష్టింపచా! వైష్ణవవాచంయములు నిన్నీ అపథమ్మున చెప్పుడు త్రిప్పిరో తెలిఁడుకున్నది. నిజముగా నీవు క్రూర కర్మతుఁడవు. హంతవ్యుఁడవు. జనక ద్రోహివి. ఇకసహింపను. (ఆలోచించి) ప్రేయసీ! వీని మనస్సులో మైనము మీఁది ముద్రవోలె హరిభక్తి చక్కఁగా హత్తుకొన్నది. కారణము?

లీలా:- నా దురదృష్టము నాథా!

హిర:- ఓరీ! వడుఁబోతా! నీకు కాలము సమీపించినది. శైవమతమున పుట్టిన నీకీవిపరీతబుద్ధి యేల కలిగినది.

శా॥ ఈశానుఁ స్మరియింపకీ పగిది-లక్ష్మీశునీ సదాకొల్చెదే?-
ఏశక్తిన్ మదినమ్మిపెట్టెదవు నాకే పంగనామంబులన్-
లేశంబైనను బుద్ధిమాఱదిది మేలే-నిన్ను ఖండింప-మా
ఆశాసౌధము కూలిపోవునని - నేనల్లాడెదన్ పుత్రికా!

లీలా:- [దుఃఖముతో] రాజగృహమునకు చిచ్చు ముట్టుకొన్నది. ఇంకెవ్వరు శరణ్యులు? ప్రహ్లాదా! ఈ వాక్కులహమెందులకు తండ్రీ!

చం॥ నడచుచు-నవ్వుచున్-నిలిచి నాట్యముసేయుచు-నిద్రపోవుచున్-
కుడుచుచు, త్రాగుచున్, సఖులఁగూడుచు, ఆడుచుపాడుచున్, సదా
విడువవు శ్రీహరిస్మరణ-విష్ణువు వొడ్డవిరోధి తండ్రికిం
చెడఁడఁ దలంప వేమి? తగవే? పగవారలనమ్మి కొల్వఁగా.

హిర:- ఓరీ! మహాపాపీ! చిలుకకు చెప్పినట్లు ఎన్ని విధముల సదుబోధ గావించినను నీగుణము మాఱలేదు. ఇఁక శాంతవచనంబులుపయోగించుట అసమర్థతగా పరిగణింపఁబడును. త్రిలోకాధిపతియగు ఈదానవ సార్వభౌముని ప్రతాపాగ్ని జ్వాలలకు భస్మమయ్యెదవు సుమా! హరిభక్తి మానెదవా? నీప్రాణముల వీడెదవా?

చ॥ వెఱవవు తండ్రిమాట, కవివేకముచే హరినామ మెప్పుడున్
మఱవవు-వంశపద్ధతుల మన్ననసేయవు-నేల నాలుగుం
జెఱగులు మాసిపోయినవి-చెడ్డ యశోంకముచేత-ఇంక నా
కఱకు కరాసిధార కెఱగా నిను చీరక ఊరకుందునే?

[కత్తిదూయును)

లీలా:- (అడ్డుపడి) నాథా! పసివాడు. మన్నింపుఁడు.
హిర:- సాధ్వీ! ప్రహ్లాదుఁడు నీగర్భమున పుట్టలేదనుకొనుము.
లీలా:- [భీతితో] హా! హ...త...భా...గ్య...ను. దుర్విధీ!

చ॥ కొడుకులులేకలేక-హరుఁగూరిచి నోములు నోచినోచి-ఈ
పడసిన పుత్రకుండు-మన పాలిటి శత్రువుగాగమాఱె-ఏ
వడువున వీనిభావమును బాగొనరింపఁగవచ్చు అక్కటా!
కొడుకు జనింపకుండినను - గోడొనఁగూడదు నాకు దైవమా!

హిర:- బాలకా! నేను హరిపై పగసాధించుటకు భూనభోంతరాళములు ప్రతిధ్వనింప రణభేరి మోగించుచుండ, నీవు హరిభక్తి చాటుటకై శంఖారావము మిన్నుముట్ట పూరించెదవా? ఎంతటి కృతఘ్నుఁడవురా. ఇదియే నీకు కడపటి అవకాశము ఇంచుక కాలవ్యవధి నొసంగితి. యోచించుకొనుము. మేలెంచుకొనుము.

ప్రహ్లా:- యోచింపవలసిన పనిలేదు.

చ॥ వినువఁగఁజాల విష్ణురతి-వీనుల విందుగ అన్యకీర్తనల్
నుడువఁగఁజాల - వైష్ణవులనోట వచించెడి వేదవాక్యముల్
కడవఁగఁజాల - నన్ గరుణఁగాచెడి శ్రీహరివీడి వేఱుగా
నడవఁగఁజాల - ఓ జనక! నన్నిఁక ఏమి యొనర్చినన్ సరే!

అహోరాత్రములు నారక్తమునంగల ప్రతిపరమాణువునందును హరినామసంస్మరణము ధ్వనించుచుండును. వలయునేని మీ ఖడ్గప్రహారణముచే పరీక్ష సలుపుఁడు.

హిర:- చివరకది తప్పనిసరి యగునేమో!

ప్రహ్లా:- తప్పినను తప్పకున్నను మీకీ వైష్ణవ మత ద్వేష మెందులకు తండ్రీ! మతమొక మత్తుపదార్థముగఁగాని, మారణ యంత్రముగఁగాని మారరాదు. తొలుతటి నుండియు సురాసురుల యుద్ధమునకు మతమొక ముఖ్యకారణము.

మ॥ మతవిద్వేషదవాగ్ని క్రొంబొగలు చిమ్మన్-భ్రాంతిసంఘంబు-దు
ర్గతికిం జిక్కి- దహించువేళ-పతి యుక్తాయుక్తముల్ చక్కఁగా
మతి యోచించి-ప్రశాంతి మార్గమును నిర్మాణంబు గావించి-సు
స్థితికిం దెచ్చుట యోగ్యమండ్రు-జనకా! చిత్తంబునం దెంచుమా!

హరిభక్తిమానను.

హిర:- మానవా? ఛీ! నీముఖము చూడరాదు. (కోపముతో) వ్యాఘ్రపాద వజ్రదంతులారా!

వ్యా-వజ్ర-(వచ్చి) దేవా! ఏమి సెలవు?

హిర:- ఈ పితృద్రోహిని...ఈ దైత్యకుల గౌరవ విధ్వంసకుని నిశిత ఖడ్గ ప్రహారణంబులచే చించి చెండాడుఁడు; కాదేని పర్వతాగ్రమునుండి పడద్రోయుఁడు; కొమ్ముటేనుగులచే క్రుమ్మించుఁడు; సముద్ర మధ్యమున ముంచుఁడు; భూమిలోపాతిపెట్టుఁడు; మహాసర్పములచే గఱపింపుడు; అగ్నికుండమునఁబడవేయుఁడు; ఇంతయేల? కత్తికొక కండతీసి చిత్రవధచేసి ఆవార్త నాకు వినిపింపుఁడు.

లీలా:- [భర్తకాళ్ళపైఁబడి] హా నాథా? కన్నకడుపు. దుర్భరము... దుస్సహము... ప్రహ్లాదుని చంపించెదరా? పుత్రవాత్సల్యము లేదా?

హిర:- పుత్రవాత్సల్యము...పుత్రవాత్సల్యమేఘజాలము అస్మదీయ వ్యసన వాయువులచే అదృశ్య మైనది. ఇంకెక్కడి కొడుకు. ఎక్కడితండ్రి. నాభావప్రపంచములో ఇప్పుడు దైత్యవంశ గౌరవము మూర్తీభవించి రాజ్యమేలుచున్నది. అట్టి ఆత్మ గౌరవ తేజస్స్వరూపమును హతమొనరింపఁబుట్టిన అంధకార ప్రాయుఁడవు కొడుకా! నీవు. అప్రతిమాన శూరాగ్రేస రులకు పుట్టినిల్లగు దానవాన్వయ రత్న ఖనియందు గులక రాయివోలె జన్మించితివిరా. ప్రహ్లాదా! నా పరితాపము నీకు పరమానందముగను నాక్రోధము నీకు శాంతముగను పరిణమించు చున్నది. పుత్రగాత్ర పరిష్వంగ సుఖాభిలాష నాహృదయ కేదారంబున మృగతృష్ణప్రాయమైనది. (భార్యతో) వదలుము...పొమ్ము..... వ్యాఘ్రపాదా! చూచెదవేమి?

[వ్యాఘ్ర-వజ్ర-ప్రహ్లాదుని పట్టుకొందురు]

ప్రహ్లా:-అమ్మా! నమస్కారము.

ఉ॥ కంటికిరెప్పవోలె ననుఁగాచెడి శ్రీహరియుండ-ఈ మహా
కంటక కృత్యముల్-విజయగానముతో భరియింతునమ్మ! నీ
కంటికి నీరు తేవలదు-కాఁగలదానిని మాన్పలేరు నీ
వంటి సుసాధ్వులున్-తిరిగివత్తు అపాయములేక నమ్మమా!

లీలా:- (బిడ్డను చేరఁదీసికొని)

చ॥ పసితనమాది-విష్ణుపదభక్తుఁడవై - నిన్నుఁగన్న తండ్రికే
కసి గలిగించి-నా పలుకుఁగాదని - కాటికి కాళ్ళుసాచె దీ
వ్యసనము తీరుటెట్లు కొడుకా! వినుమిప్పటికైనమాట-నీ
ఉసురులుపోవ మా తనువులుండునె? మొండితనమ్ము చాటఁగా.

(ప్రహ్లాదుని లాగుకొని పోవుదురు)

(తెరవాలును)

చతుర్థాంకము – తృతీయ రంగము

— వైకుంఠము —

(నారదుని గానము వినబడుచుండ ఇంద్రాదు లొకప్రక్క నారదాదిమునులొకప్రక్కనుండి నమస్కరించు చుందురు.)

నార:–

శా॥ ఓ కళ్యాణగుణాకరా! భవహరా! ఓ సత్యభామాపరా!
ఓ కారుణ్య సుధానిధీ! ఘనసుధీ! ఓ సాధుసంరక్షకా!
ఓ కైవల్య గుహావిహారి! వరదా! ఓ దైత్యవైరీ! హరీ!
నీకుఁ జెుక్కెద దర్శనం బొసఁగుమా నీరేజ పత్రేక్షణా!

(తలుపులు విప్పారును. లక్ష్మీ సమేతవిష్ణులు కనఁబడుదురు)

విష్ణు:– మధురగాన నిధానమైన నారదుని మహతీనినాదము వైకుంఠ ద్వారమును సైతము భేదించినది.

నార:– అదిఅంతయు మీకరుణ రసవిశేషము.

ఇంద్ర:– దేవకార్యార్థియై ఇంద్రుఁడు మఱియొకసారి నమస్కరించు చున్నాఁడు.

విష్ణు:– మేలగుఁగాక! వజ్రీ! ఏమి విశేషము?

ఇంద్ర:–ఏమున్నది దేవా! మేము అమరుల మగుటకంటె నరులమైన ఎంతయు మేలయ్యెడిది. పోవుటకు వీలులేని మా మొండి ప్రాణములు విచారగ్రస్తమైన జీవయాత్రను గడపుచున్నవి.

విష్ణు:– ఇంద్రా! ఏమి యింతనిస్పృహ చెందుచుంటివి? ఇంతటి దీనాలాపము లెందులకు?

ఇంద్ర:–క్రూరులగు దైత్యదానవు లొనరించు మహాపరాధములిఁక సహింపలేము. తలఁచుకొన్న కడుపు తరుగుకొనిపోవుచున్నది.

శా॥ ఏలీలన్ తరియింపఁగాఁగలము – మేమీకష్టవారాన్నిధుల్
జాలింబొంధవె –మా మహాపదలుగాంచన్ నీవు రవ్వంతయున్
కాలాతీతము ఓర్వఁజాలఁగలమా–కాపాడుమో శ్రీహరీ!
మేలేకీడగు కీడేమేలగును – స్వామీ! నీప్రభావమ్మునచే.

జయం:- శేషశయనా! ఆదైత్యరాజు మిమ్ము దూషించుట వినఁజాల
కున్నాము. ఇఁక నతని యనుచరులుచేయు ఘోరములా
దుస్సహములు.

సీ॥ మునుల గడ్డములకు - ముడివెట్టి - చేపట్టి -
ఉయ్యాల లూఁగును - ఒక్క - ఖలుఁడు
యజ్ఞకుండములందు - ఆవు మాంసము వండి
కుక్కు ఋషులనోట - ఒక్క - జడుఁడు
తాపస స్త్రీలను - దండించి - వ్రతభంగ
మొనరింప - కొంపోవు - ఒక్క - మూర్ఖు
వనవాస జనమును - తన తేరునకుఁగట్టి -
ఊరక తోలును - ఒక్క - నీచు

గీ॥ కాల్చు మునిపల్లెలను - చీల్చు కన్నెలేళ్ళ -
పీల్చు నెత్తురు - తాల్చును ప్రేవులుమెడ -
చెప్పఁజాలను - రాక్షసుల్ చేయుపనులు -
బ్రతుకు దెఱువేది కాన - నీపాదమాన!

విష్ణు:- ఔను. ఆజన్మవిరోధియగువాఁడు నన్ను దూషించుటలో
ఆశ్చర్యము లేదు.

ఉ॥ పాడితొలంగి ఆఖలుఁడు-భాగవతోత్తముఁడైన బిడ్డనే -
వాడి శరమ్ములోఁ బొడిచి నైచి-మదీయ విరోధ దుర్వ్యథా
శాఁడబ మాను తీఱు-బహుభంగులఁ జూచెడి మూర్ఖుఁ, డింక న
న్నాడుట కేమి యొల్లు-జనుషాంధుఁడు లోకమెఱుంగఁ జాలునే?

ఇంద్ర:-సురలందఱు మీపాదపద్మముల సన్నిధిని బడియుండఁ దలఁచి
యున్నారు.

విష్ణు:- వలదు. ఆతనిని వధించుటకుఁదగిన అవకాశము లభింపక ఆలో
చించుచున్నాను. ఆతఁడు మనకే కాదు. సర్వలోకకంటకుఁడు.
సహజబల పరాక్రమ సంపన్నుఁడు. బ్రహ్మచే వరములందిన
వాఁడు. పాపము పండనిదే యాతని చెండుట కష్టము. కాని
ఒక్క-మార్గము లభించినది. కలఁడుగదా లోకకళ్యాణకలహ

కారణుండైన ఈనారదుండు. ఇమ్మహాత్మ ప్రబోధమునచే హిరణ్యకశిపుని పుత్రుండు మద్భాక్తాగ్రగణ్యుండయ్యె. దాన తండ్రికొడుకులకు వైరముకలిగినది. పుత్రుని చిత్రవధచేయ నుంకించును. తన ఇల్లెయినను నిప్పుపెట్టుకొనుట కెవ్వరంగీకరింతురు. కావున, అప్పుడసురనాథుని హతమొనరింపంగలను. ఇయ్యది అచిరకాలముననే జరుగంగలదు. మీరు రిక్క పోయిరండు.

అందఱు:- మహాప్రసాదము. (నిష్క్రమింతురు) (తెఱవాలును)

చతుర్థాంకము - చతుర్థ రంగము

(మోడివస్తువులతోను - గారడి వస్తువులతోను దేవాంతకుడు - నరాంతకుడు ప్రవేశించు చున్నారు.)

దేవా:-కొట్టరా. డోలుసరిగాకొట్టు.

నరా:- [డోలుకొట్టును]

దేవా:-అరే ఏమిటి ఆకొట్టడం? నోటికి చేతికి లడాయిపెడ్తే బాగా కొడ్తావే! ఇలాకొట్టాలి [వాయించి చూపును]

నరా:- అయితే దేవాంతక! ఇంతమంది మాప్పెబువులు గొప్ప దొరలు, దాతలు బలేబలే విద్దెగలవాళ్ళు అందఱువచ్చినారు మరి నీవుగారడి చేస్తావా మోడి వేస్తావా?

దేవా:-గారడిచేస్తాను, మోడివేస్తాను. దేవలోకంలో ఉండే మహా మహా పట్నాలలో గారడీచేసి బహుమతులు పొందినాను. గంధర్వలోకంలో చిత్రకేతుమహారాజుగారు జరీ ఉత్తరీయం దయచేసినారు. భూలోకంలో ఆంధ్రదేశములో ఎక్కువగా సంచారంచేస్తాను. మృగయాపురి, క్షీరపురి, సింహపురి, చెన్నపురి, దంతిపురి, మత్స్యపురి, పురుషపురి మొదలైన పట్నాలలోను - పెదారికట్ల, చినారికట్ల, అప్పికట్ల, బాపట్ల, మొదలైన పెద్దపెద్దగ్రామాదులలోను మోడివిప్పియున్నాను. నాగూరు, నాగపట్నం, విశాఖపట్నం, మచిలీపట్నం, క్రొత్త పట్నం, వంకాయలపాడు, దోసపాడు, తక్కెళ్ళపాడు, నూతలపాడు, నీతలపాడు__

నరా:_ఆ...నాతలపాడైతే నీవుమోడెయ్యాల్సిందే. అగ్గిమీదపడ్డ

గుగ్గిలంలాగా మగ్గిపోతావ్.

దేవా:-సరేలే నరాంతకా! మైసూరుమహారాజుగారు ఈజరీతలగుడ్డను దయచేసినారు. మృగయాపురిలోని ప్రజలు బలేదాతలు. ఈ బంగారుకడియం బహుమతిచ్చారు.

నరా:- ఒకరిచ్చేదేమిటిరా? నీవుమంత్రింతో కొండన్ని రూపాయలు తయారుచేయ్. నేను వాటిని పాతరపెడ్తా. కావలసినప్పుడు తీసి వాడుకుంటాం.

దేవా:-ఓరి పిచ్చివాఁడా! అవి నిల్చేరూపాయలు కావురా. దరిద్రునకు కోరికలెక్కువ. చెల్లనిరూపాయికి గీతలెక్కువ. సుఖము లేని జాతకునకు చేతిలో రేఖలెక్కువ. పనిచేయనివానికి మాట లెక్కువ.

నరా:- ఇవన్నీ మాకక్కఱలేదు, ఈపట్టణంసంగతి నీకు తెలుసునా?

దేవా:- తెలియకేమి? ఇది హిరణ్యకశిప మహారాజుగారిపట్నం. పెద్ద పెద్దదొరలువచ్చి కూర్చున్నారు, గొప్పగొప్ప పనులుచేస్తా, ఏడు గిరులు గీస్తాను, ఏడోగిరిలో ఏకాంతంగా ఉండే అమృత కలశాన్ని అందుకునేవారికి ఈబంగారుకడియంబహుమతిస్తాను.

నరా:- [చూచి] ఎవరును రాలేదు.

దేవా:-అయితే నేను గారడిపనులు చేస్తాను, చూడు.

నరా:- దేవాంతక! అడుగువేస్తూ నాగస్వరముమీఁద మోడిపాట యొకటిపాడు.

దేవా:-సరే. తాళంసరిగాకొట్టు.

—:పాట:—

నీ చిన్ని చిన్ని మాటలకే-చిన్నదానా!
నా చిత్త మెల్ల కరఁగిపోయె-చిన్నదానా!
ఆకొండ ఈకొండ-చిన్నదానా!
ఆ నడుమనున్న పెలయేఱు-చిన్నదానా!
ఏటి ఒడ్డుననున్న-చిన్నదానా!
ఆఎలదోటగాంచితివె-చిన్నదానా!
తోటలోపల నున్న-చిన్నదానా!
ఆ తియ్యమామిడిచెట్టు-చిన్నదానా!
చెట్టుచిగురులు తిన్న-చిన్నదానా!
ఆ కోయిలల కువకువలు-చిన్నదానా!

(వ్యాఘ్ర - వజ్ర - ప్రవేశింతురు)

వ్యాఘ్ర—ఎవఁడురా ఆ నాగస్వరము ఊదేవాఁడు?

దేవాం:—దణ్ణాలు దొరలూ దణ్ణాలు.

వ్యాఘ:—ఏమిరా నీయొద్ద గొప్ప పాములున్నవా?

దేవాం:—ఉన్నవిబాబూ! మొన్ననే భూలోకములో నల్లమల కొండ మీద పట్టాను. ఈ నల్లత్రాచును. మాపొగురుమీదుంది. కదిలిస్తే తోఁకమీఁద నిలఁబడి ఆడుతుంది బాబూ! ఇంకా కోఁఅలు తీయలేను.

వ్యాఘ్ర—ఇదొక్కటేనా?

దేవాం:—ఇదొక్కటేమిటి......ఓ...చాల ఉన్నవి బాబూ! నల్ల త్రాచు, తెల్లత్రాచు, గోదుమవన్నెత్రాచు, తాటి జెఱ్ఱి, పెంజెఱ్ఱి, రక్తపెంజెఱ్ఱి, నూనెపలుగు, దాసరిపాము, కట్ల పాము, కొండచిలువ, పసిగిరిపాము, రెండు తలల పాము మొదలైనవన్ని ఉన్నయిబాబూ! నాపేరు చెప్పితే పోయ్యే పాము నిలవాలి. మాదొడ్డ మంత్రిగాణ్ణిలే దొరా!

వజ్ర:—అబ్బా! చాల గొప్పగనున్నదే?... నీపేరు?

దేవాం:—నాపేరు దేవాంతకుఁడు. వాడిపేరు నరాంతకుఁడు.

వజ్ర:—భేష్. బాగాకుదిరినవిరా పేర్లుగూడా.

నరాం:—ఇంకెవ్వఁడైన ఉన్నాఁడురా?

దేవాం:—ఉన్నాఁడు. [గడ్డబొమ్మనిలఁబెట్టి] వీడే జోకరుగాడు. నీతీ నియమం లేకుండా ఎటువీలుగా ఉంటే అటు కలుస్తూ ఉంటాడు. తోలుబొమ్మలాటలో కేతిగాడికి నకలు. వీడి వ్యాక పోయినా ఇచ్చే దాతలుంటే చెడగొట్టు తుంటాడు. వీడిని ఇప్పుడు మూడు పల్టీలుకొట్టిస్తాను. చూడు కొట్టరా— ఒకటి... రెండు...మూడు (కొట్టును) రా! ఆగు. ఆగు.

వ్యాఘ్ర—ఆగుమాగుము. నీవలన మాకొక్క సహాయము కావలసి యున్నది.

దేవాం:—ఏమిటిదొరా!

వ్యాఘ్ర—ఇతఁడు హిరణ్యకశిప మహారాజుగారి పుత్రుఁడు. ప్రహ్లా దుఁడు. వీనిని ఈపాముచే కఱపింపవలయును.

దేవాం:—రాజుగారి కొడుకునే (వణుకి) అమ్మయ్యో! మా ప్రాణం మీదికి వస్తది బాబూ!

నరాం:—మా-పీకిమీద కత్తెందుకు పెట్టావుదొరా! పొట్టకొటికు వచ్చాము. ఒరే దేవాంతకా! చిక్కి-చింతపడేదానికంటె వెళ్లి వెక్కి-రించింది మేలురా.

వ్యాఘ్ర:—ఇది రాజశాసనము. మాఱుపల్క-రాదు (సమీపించును)

దేవాం:—దూరంగుండుదొరా! దూరంగుండు. త్రొచు మాపొగుసు మీదుంది.

ప్రహ్లా:— ఇందులకా నన్నిచ్చటికి తెచ్చినది.

సీ॥ తలఁపడే నాపాట్లు – తలఁచినంతనె ప్రేమఁ
దలఁచువాఁడఘమును కలఁచువాఁడు
చూడఁడే నాబాధ – సుస్థిరంబగు భక్తిఁ
జూచువారిని – దయఁ జూచువాఁడు
పాపఁడే నాయార్తి – పరమ సాధుల మిత్రిఁ
బాపువాఁడు – పరముఁ జూపువాఁడు
తనుపఁడే – "మాంపాహిదాసోహ" మనువారిఁ
దనుపువాఁడు–శుభతమనుపువాఁడు

గీ॥ వేదవేదాంత వేద్యుఁడై – వెలయువాఁడు
భక్తజన కల్పవల్లియై – పరగువాఁడు
నిశ్చలానంద మయుఁడుగా – నెగడువాఁడు
కనఁడె? తెలియఁడె? కరుణతో కావరాఁడె?

వ్యాఘ్ర—చూచెదరేమి? మీకేమియు భయములేదు. రాజుగారే ఈహత్య చేయుమని పంపినారు.

దేవాం:—ఈరాజు కొడుకు తప్పేమి చేశాడుదొరా!

వ్యాఘ్ర—తప్పో-ఒప్పో. నీకెందులకు. చంపినచాలును.

దేవాం:—కుఱ్ఱోడు ముచ్చటగా ఉన్నాడయ్యా ఏతల్లి కన్నదో.

వజ్రి:—చచ్చేవాడికి ముచ్చటేందిరా? ఏలేవాడి ఎద్దుపోతేం? కాసేవాడి కన్నుపోతేం? నీపని నువ్వుకానీరా.

వ్యాఘ్ర—ఓరీ? దేవాంతక! మొనగాఁడనని చెప్పుకొంటివే. నీకు గుండె లేదురా? చెప్పినట్లు చేసెదవా? లేక నీకండలు చెండవలెనా?

నరాం:—శాంతించండి. చంపేదారి ఇంతకంటె దొరకలేదా దొరా?

వజ్ర:— కొండల మీఁదనుంచి దొర్లించాం — కొండలు పొడిదిండ్లైన విరా. సముద్రములో ముంచాం. ఎండిన సొరకాయ బుఱ్ఱలాగా ఒడ్డుకు కొట్టుకొచ్చాడు. ఏనుఁగులచే త్రొక్కించాం చావలేదురా.

వ్యాఘ్ర—వజ్రదంతా! ఇఁకమాటలతో పనిగాదు. తోడులేనిదే రాచపీనుఁగు పోదన్నారు. ముందు వీనిపని కానిత్తమా?

దేవాం—నాకెందుకు లేదొరా. ఇయ్యాల మా కేదో రాసి మీకంట బడ్డాము. రాజుగారు మమ్మేమి సేయడుగదా?

వ్యాఘ్ర—చేయడురా!

దేవాం— సరేలేదొరా! (నాగస్వరమూది పామును లేపచుండును)

ప్రహ్లా:—హరీ! కృష్ణా! గోవిందా! ముకుందా! పాహిమామ్.

గీ॥ అల సహస్ర ఫణమ్ముల ఆదిశేషు —
చిత్రముగ — తనపాన్పుగా చేసికొనిన —
గరుడవాహనుఁడే ననుగాఁచుచుండ —
చిలువ పలువలు నన్నేమి చేయఁగలవు?

[గరుత్మంతుఁడు పామును తన్నుకొనిపోవును. గరుత్మంతుని గోళ్ళు చేతులకు గుచ్చుకొని నెత్తురు కారుచుండ పాములవాఁడల్లాడు చుండును.] (తెరవాలును)

ప్రహ్లాద

పంచమాంకము

(లీలావతి నేలమీఁద కూర్చుండి సోఫాపై తలవాల్చి దుఃఖించు చుండును)

లీలా:- ప్రియుఁడు పుత్రప్రేమ లేనివాఁడా? కాఁడు. నాఁడు కొడుకును తొడలపైనిడుకొని-

సీ॥ ఒక్క-నేత్రంబు నిప్పులు-గ్రక్కు-చుండ-
ఒక్క- కన్నశ్రుధారల-ఒలుకఁబోసె-
శత్రు విద్వేషవహ్నియు-పుత్రశోక
జలము, పెనఁగొని పొగలెగ-జల్లుకతన.

నాయనా! ప్రహ్లాదా! ఈ పాపాత్మురాలి గర్భమున పుట్టుట కంటె అడవిలో ఒకఃపుత్రానుగా జన్మించిన చిరకాలము జీవించి యుందువే. హంతకులు లాగుకొనిపోవు సమయమున అమ్మా! అని అఱచి మాతృభక్తి వెల్లివిరియునట్లుగా చూచిన నీ చూపు నేనెట్లుమఱవఁగలను? ఈ లోకములో ఇఁక నీవు నా కెచ్చట కనఁబడఁగలవు? నీధన్యజీవితములో నవ్యకీర్తికుసుమ కిరారంభోత్సవము జరుగునని తలంచితిని. ఓహంతకులారా! మీకైనదయ లేదా?

సీ॥ ఎఱ్ఱని యెండలో-ఏన్గుచేఁద్రొక్కింప
అమ్మా! యటంచెట్టు లఱచినాఁడొ!
అగ్నికుండమునకు-అందఱు తన్నిడ్వ
అయ్యా! యనుచు ఎంత అడలినాఁడొ!
పర్వతాగ్రమునుండి-పడఁద్రోయ దొర్లుచు
ఎన్ని రాళ్ళకుఁ దాఁకి ఏడ్చినాఁడొ!
ఈఁతతోఁగొనిపోయి-లోతైన తావున
అక్షిముంచఁగ నెంత అదరినాఁడొ!

గీ॥ కటకటా! కన్నకడుపిల్లు కటకటపడ,
మండుచున్నది ఒకమంట-మాన్ప రేదు;
బిడ్డ! నినుబాసి ఎట్లుజీవింపఁగలను?
ఏమికానున్నదో యిఁక ఈశ్వరేచ్ఛ!

హిర:- [ప్రవేశించి విచారముతో అటు నిటు తిరుగుచుండును]

లీలా:- ప్రహ్లాదునకు మరణశిక్షయే విధింపవలయునా? దేశమునుండి వెడలఁగొట్టినచో ఎచటనైన తలఁదాఁచుకొని జీవించునే? మీకుమాత్రము కుమారుఁడు కాఁడా?

హిర:- నా కుమారుఁడు...నాకు...మారకుఁడు...ఈరాజద్రోహికి-ఈ పితృద్రోహికి - ఈ గురుద్రోహికి ఇంతకంటె వేఱొక శిక్ష కలదా? మఱచిపొమ్ము. ఇఁక పసిఁజచిపొమ్ము. పుత్రరూపముననున్న ఈగర్భశత్రువును చంపించి ఆపైన సహజశత్రువైన హరి మింటనక్కిన-ఇంటచిక్కిన ..విడువను.

లీలా:- (ఆలోచనతో) హరి విషయమున తండ్రి కొడుకుల మార్గములు విచిత్రముగ ఒక్కచోట కలియుచున్నవి. ఇష్టముచే ఒకరు, విరోధముచే ఒకరు- భక్తిచే ఒకరు విరక్తిచే ఒకరు హరినామమును మఱవరు. వీరి శరీరములు బారెడుదూరములో ఉన్నను మనస్సులు ఉత్తర దక్షిణ ధ్రువముల మేరనున్నవి. మధ్య భూమధ్య రేఖవలె నామనస్సు పుత్రశోకతపనునిచే తపింపఁబడుచున్నది.

సేవ:- జయము జయము మహారాజులకు......వ్యాఘ్రపాదాదులు వచ్చి ద్వారముకడ నిలిచియున్నారు.

హిర:- లోనికిఁబ్రవేశ పెట్టుము. (భటుఁడునిష్క్రమించును)

లీలా:- (దుఃఖముతో) ఎట్టికర్ణకఠోరవార్త వినవలసియున్నదో కదా!

(వ్యాఘ్ర-వజ్ర-ప్రవేశింతురు)

ప్రహ్లా:-[శీఘ్రముగవచ్చి] అమ్మా! అమ్మా! [తల్లిని కౌఁగిలించుకొనును]

లీలా:- వచ్చితివా నాయనా! నీప్రాణము లెట్లు రక్షింపఁబడెను?

హిర:- ఓరి నీచా! తప్పించుకొని పాఱివచ్చితివా? ఆటక్కారి హరిని గొల్చినందుకు నీకుఁగూడ ఆబుద్ధియే పట్టువడినది. నిన్నెవరు రక్షింతురో చూచెద.

లీలా:-ఇకనైన హరిభక్తి మానుము తండ్రీ!

ప్రహ్లా:-

ఉ॥ అమ్మరో! ఏటికే యిటుల ఆడెదు- శ్రీహరి దైవమంచునే
నమ్మితి-నీదుపాద నళినమ్ముల సాక్షిగ-(తండ్రితో)విన్మనాయనా!
ఇమ్మెయిశౌరి వైరియని - ఏటికి మాటల తూలనాడెదో-
కమ్మనినోర - చేదు తినఁగా తగదయ్య - త్రిలోక పాలకా!

నా మనవి ఒక్కింత ఆలకింపుఁడు.

చ॥ హరిపయి భేదభావమున - అజ్ఞులు కొందఱు ద్వేషబుద్ధులై-
తొఱఁగిరి దేహముల్-బహుళ దుఃఖమయంబుగ-రాక్షసేంద్ర! నీ
చరితము-శౌర్యశోభితము-సద్గుణపూత మొసర్వ మెంతయున్
పరమపదంబు ప్రాప్తమగు-ప్రాభవపోషణ! దైత్యభూషణా!

వ్యాఘ్ర:-ప్రభూ! (చెమటతీసి వేయుచుండును)

హిర:- ఏమది?

వ్యాఘ్ర- దేవరవారికి ఏమని చెప్పఁగలము? మాశక్తికొలఁది అన్ని విధముల హింసించితిమి. ప్రహ్లాదున కొక్కింతయు హాని కలుగలేదు. మా తలప్రాణము తోఁకకు వచ్చినది. ఈ పని మాకసాధ్యము దేవా! మన్నింపుఁడు.

హిర:- అట్లైన మీరిఁక తొలఁగుఁడు. వీనిని నేనే తుదముట్టింప వలయు. బాలుఁడుకాఁడు. వీఁడు మాపాలిటి కాలుఁడు. మఱచితి. వ్యాఘ్రపాదా! ఆవిషపాత్ర నిటు తెమ్ము.

వ్యాఘ్ర-[విషపాత్ర బల్లపై పెట్టి నిష్క్రమించును]

లీలా:- (భీతితో) ఓ పరమేశ్వరా! ఫలవృక్షము పైనా నిప్పులు చెఱుగుట...పిడుగులుపడుట! నాథా! ఎందులకీ విషము.

హిర:- ఎందులకో నీకే తెలియఁగలదు. సన్నిపాతరోగమునకు కడ పటిమందులు విషాదులేగదా [లాగి] ఓరీ కృతఘ్నా! ఇదిగో! నీ ప్రాణాపహరణమగు కర్కోటక విషానలము.

లీలా:- నేనీదుఃఖము భరింపలేను. ఆ విషమును నాకిండు. నేను త్రాగెదను.

హిర:- వలదు. ప్రేయసీ! నీవు నాకేమి అపకారమొనర్చితివి?

ప్రహ్లా:-తల్లీ! వృక్షమేనశించిన ఫలమెట్లొకటఁగును? వలదు. నీకు ప్రాణత్యాగము వలదు. ఆ విషము నాకొఱకే తీసికొని రాఁబడినది.

హిర:- సతీ! పుత్రప్రేమను వదలెదవా, మగని మాటను తిరస్కరించెదవా?

లీలా:- మహాపాపము. పతియేదైవము. మీయాజ్ఞ శిరసావహించెద.

హిర:- అట్లైన ఆ విషపాత్రను నీచేతిమీఁదుగ వానికందీయుము.

లీలా:- ఈ పనిగూడ ఈ చేతులతోనే చేయవలెనా? హా! ప్రహ్లాదా! ఇది మాతృదేవతగాదు. నీపాలిటి మృత్యుదేవత. ఉగ్గుబాలు పోసిన చేతులతో విషముపోసి చంపిన దీ తల్లి యను అపకీర్తి ఆచంద్రార్కముగ నాకు నిలిచియుండునుగదా!

హిర:- నీవు విషమీయనిచో మగనిమాట జవదాఁటె ననుమాట ఈ లోకమున ఆచంద్రార్కముగ నిలిచియుండదా?

లీలా:- ఔను. [విషపాత్రతీసికొని] ఇది మాతృహస్తము గాదు. మారణాస్త్రము. విషముగ్రక్కుచున్నది తండ్రీ! [ఈయఁబోవును]

హిర:- ఆఁగుము. ఈపని నీచేతఁజేయించుట నాయట్టివానికిఁ దగదు. వీని అంతము నేనో నా అంతమును వీఁడో కనుఁగొనవలయును. కాని ఏపాపమెటుఁగని నీకీపాపమంటఁ గట్టరాదు. తెమ్ము. ఆ విషపాత్రనిటు తెమ్ము [తీసికొని] హరిభక్తి మానవా?

ప్రహ్లా:-మానను తండ్రీ!

హిర:- ఇదిగో! కర్కోటక విషానలము. త్రాగుము [ఇచ్చును]

లీలా:- హా కొడుకా! [ప్రహ్లాదుని కౌఁగిలించుకొనఁ బోవును]

హిర:- సతీ! నీవిచ్చట నుండఁదగవు పొమ్ము. [నెట్టును. లీలావతి మూర్ఛిల్లును]

ప్రహ్లా:-గరుడగమనా! వైకుంఠవాసా! పాహిమామ్.

గీ॥ శివమతస్థుల నేను ద్వేషింపనేని-
చింతలనుమాని హరిని జపింతునేని-
పరుల కేకీడు సలుపని వాఁడ నేని-
విషము నా నోట అమృతమై వెలయుఁగాక! (త్రాగును)

హిర:- (కాంచెమాగి) వీఁడేదియో కాయసిద్ధినిపొందినట్లున్నది. లేనియెడల ఎట్లుజీవించును? కటా! నాకిది హృదయవిదారకఘట్టము.

ప్రహ్లా:-తండ్రీ! నే నేకాయసిద్ధిని పొందలేదు. సర్వరక్షకుఁడైన భగవంతుఁడు నన్ను కాపాడఁగలఁడు.

హిర:- ఎవఁడా భగవంతుఁడు?

ప్రహ్లా:-ఎవఁడు సూర్యకిరణములందు ప్రకాశవంతములగు పలురంగులను చిత్రించెనో, ఎవఁడు చంద్రమండలమును, అమృతమయముగా ఒనరించెనో, ఎవఁడాకసమునకు చుక్కలు తగిలించెనో, ఎవఁడు పూవులలోనికి తావిఁజొప్పించెనో, ఎవఁడు మాతృగర్భస్థ శిశువులను పోషించుచుండునో, ఎవఁడు మాయా యవనికకు అవ్వలనుండునో అట్టి భగవంతుఁడైన హరిని ధ్యానించుచున్నాఁడ తండ్రీ!

హిర:- ఓరీ కుఱ్ఱవాఁడా! నీబుద్ధి పెడతలఁబట్టినదిరా. ఆ హరి భగవంతుఁడా? అటులైన అతఁడిపుడెచట ఉన్నాఁడు?

ప్రహ్లా-ఎచ్చటనో యననేల? నీయందు నాయందు సకలభూతములందు ఎల్లదిక్కుల ద్యావాపృథువుల నిండియున్నవాఁడు. అతఁడులేనిచోటులేదు.

హిర:- అతఁడు లేనిచోటులేదా? ఈ భవనమున ఈ సభాస్థలమున నాకుచూపఁగలవా? ఆ అసుర కంటకుఁడు...ఆ సుర రక్షకుఁడనని విఱ్ఱవీఁగు వీఁడు...ఆ బడుగు జడదారులచే పొగడఁబడువాఁడు...నాతో ప్రత్యక్షముగ పోరాడఁజాలక ఎందు డాఁగెనో! శంఖచక్రగదా ద్యాయుధములతో ఆ పిఱికిపంద నాయెట్టయెదుట కనఁబడిన వాని రూపమెట్లుమాఱునో నీవే

చూడఁగలవు. శౌర్య సాహసముల నాతఁ డే మెఱుఁగు. పురుష సింహుఁడైనచో నాకంట నేల బడఁడు! వానిని జూపఁ గలవా? చూపఁగలవేని నేనే సత్వరముగా జయుండనై అతని వైకుంఠము నాక్రమింపఁ గలను. ఈ స్తంభమున ఆహరిని చూపఁగలవా? (గదనెత్తబోయి) ఇదియేమి భూమి గిఱ్ఱునఁ దిరుగుచున్న దే......నన్నెవరో ఊర్ధ్వలోకమున కెత్తుచున్న ట్లున్నది. సుడిగాలియా? పెనుభూతమా? లేదు......లేదు. నాకన్నుల కేదియో మైకము గ్రమ్ముచున్నది. నా శరీరము లోని శక్తియంతయు ఎవ్వరో లాగివైచు చున్నట్లున్నది. కోపోద్రిక్తత వలనఁగలిగిన చిత్తవిభ్రమమా! కాదు. ఇందే దియో రహస్యార్థమున్నది. ఓరీ బాలకా!

శా॥ ఏరాడింభక! విష్ణువిందుఁగలఁడే – ఈ స్తంభమందుండెనే?
రారా చూపుము–చూపకున్న ఇఁక నీ రక్తమ్ము నాదోసిటన్
ధారాదత్తము సేతు భూతపతికిన్ – దైత్యుల్ ప్రశంసింపఁగా
ఘోరాకారము వాల్చువాఁడ నిదె–నీకుంజావు నిక్కంబురా.

[గదతో స్తంభమును గొట్ట నృసింహమూర్తి అందుండి వెలువడి హిరణ్యకశిపుని తొడలపైనిడుకొని గోళ్ళతోఁజీల్చును]

ప్రహ్లా :–నరసురవరచక్రవర్తీ! నరసింహమూర్తీ! నీభయంకర రూపముఁ జూడజాలము. శాంతింపుఁడు. మా తండ్రి గారి తప్పులమన్నించి సుగతిని ప్రసాదింపుఁడు. (నమస్కరించుచు)

—: దండకము :—

శ్రీమన్మహాభక్త రక్షాకళాధ్యక్ష – నారాయణా – దేవ దేవా – లసద్భావ – శ్రీదేవ – భూదేవ – వైకుంఠ వాసా – బలోల్లాస – మత్స్యావతారా – మహాఘౌఘదూరా – బుధాధార – కూర్మావ తారా – నృసింహా – గళద్రక్త జీహ్వా – మిళచ్ఛౌర్య గాంభీర్య

కూటా - నిరాఘాట - చంచత్సటాఝూట - నిర్వ్యన్నఖా- నిర్జర
నంద సంధాయకా - దీర్ఘ దంష్ట్రాకరాళోగ్ర రూపా - చలన్నేత్
దీపా - జయ శ్రీ కలాపా - శుభాకార - సర్వేశ్వరా - ధీర
విద్యుత్ప్రభాభాసమా - నీదు తేజంబు నేఁజూడఁగాఁజాల - శాంతిఁ
పుమా - మమ్ము రక్షింపుమా - ధర్మ సంస్థాప నార్థంబు లీల
విలాసంబులం జూపెదే - విశ్వరూపా నమస్తే నమస్తే నమః

(ఆకాశమున- దేవతలు)

హరిపై వైరముతో ఈదేహము త్యజించి మీతండ్రి వైకుఁ
ఠమును శ్రీఘ్రముగాఁ జేరఁగలఁడు. అన్యథా భావింపకుము. ఇద
యంతయు భగవంతుని నిర్ణయము.

[భరతవాక్యము]

సీ॥ విమల విఖ్యాత విజ్ఞాన - విభవ విహిత
విశ్వకళ్యాణ మొనఁగూర్ప - విజ్ఞు లాచ
రించు యత్నమ్ములకు - విఘ్న మొసవకుండ
ఈశ్వరుఁడు కాచుఁగావుత - ఈ జగాల.

(ఆకాశమున నారదుఁడు)

తథాస్తు.